

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nejc Ojsteršek
Pričakovanja mladih in realnost na trgu dela
Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nejc Ojsteršek

Mentor: doc. dr. Miroljub Ignjatović

Pričakovanja mladih in realnost na trgu dela

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

*Za strokovno usmerjanje in ažurnost pri nalogi se zahvaljujem mentorju
doc. dr. Miroljubu Ignjatoviću.*

*Prav tako se za potrpežljivost in vso pomoč zahvaljujem življenjski sopotnici Alji
Stvarnik, saj bi brez nje in njene podpore, motivacije in spodbude ostal večni študent.*

Pričakovanja mladih in realnost na trgu dela

Zaposlitev danes predstavlja mladim enega od najzahtevnejših izzivov tako na individualni kakor na družbeno-sistemski ravni. Zelo spremenljive družbeno-ekonomske razmere na trgu dela zahtevajo od njih prilagodljivost, ažurnost, predvsem pa veščine, povezane s socialnimi spretnostmi, potrebnimi za pridobitev dela. Razkorak med pričakovanji med šolanjem, s katerim si želijo mladi zagotoviti dobro ali sploh kakšno zaposlitev, in realnostjo, ki ponuja fleksibilne oblike zaposlovanja, je velik.

V okviru diplomske naloge izvedena raziskava je preverjala, ali se pričakovanja mladih študentov in neštudentov glede na delo in zaposlitev ter posledično ekonomsko neodvisnost razlikujejo. Rezultati kažejo, da se mladi ne šolajo v pričakovanju, da se bo njihova naložba obrestovala v poznejši ekonomski neodvisnosti, pri čemer se je potrdilo, da mladi ob vstopu na trg dela doživijo razočaranje zaradi ponudbe fleksibilnih oblik zaposlovanja, ki njihovo ekonomsko neodvisnost naredijo nesigurno. Pri tem so se potrdile ugotovitve, da mladi danes vstopajo v svet, v katerem so pogoji za delo in zaposlitev slabši od realnosti sveta njihovih staršev, pri čemer kriza zaposlovanja prizadeva predvsem tiste mlade z višjo izobrazbo. Prav fleksibilne oblike na trgu dela delajo svet za mlade manj razumljiv, nepredvidljiv in poln tveganj.

Ključne besede: mladi odrasli, fleksibilnost, zaposlovanje, pričakovanja, izobraževanje.

Expectations of Young Adults Versus Labor Market Realities

Today, employment represents one of the biggest challenges both for the young generation on a personal level and also for society in general. To achieve employment in the socioeconomically volatile labor markets young adults must be flexible, responsive and, above all maintain high levels of professional and social skills. The gap perceived by young people between expectations cultivated during their education and the realities of the post-graduation world of work is substantial.

The author's research for this paper explores whether expectations of young students and non-students differ with regard to work and employment and consequently their economic independence. In particular, the research shows that young people do not expect that their educational investment will reward them with future economic independence. Further, the research confirms that that young adults entering the labor market meet with disappointment due to excessive offers of flexible forms of employment which makes their economic independence uncertain. Finally, findings indicate that young adults of today enter a world in which work conditions and employment opportunities are much worse than those of their parents. This employment crisis affects, above all, young, highly educated adults. They perceive flexible forms of employment as the reason their world is less understandable, more risky and highly unpredictable.

Keywords: young adults, flexibility, employment, expectations, education.

KAZALO

1	UVOD.....	10
2	OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	11
3	CILJ.....	12
4	POJMOVNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA	13
4.1	Mladi.....	13
4.1.1	Demografska slika mladih	13
4.1.2	Mladi skozi družbene spremembe	14
4.1.3	Vrste mladosti glede na ekonomsko (ne)odvisnost	18
4.2	Odložena odraslost	20
4.3	Mladi in delo – na poti k ekonomski neodvisnosti.....	22
4.3.1	Prehod mladih iz izobraževanja v zaposlitev	22
4.3.2	Pričakovanja mladih do zaposlitve in dela	24
4.3.3	Mladi na trgu dela in fleksibilne oblike zaposlovanja.....	26
4.3.4	Skupine na trgu dela	27
4.3.5	Brezposelnost in revščina mladih	28
4.3.6	Prehod mladih iz izobraževanja na trg delovne sile	29
4.3.7	Fleksibilizacija zaposlovanja in neodvisnost mladih.....	31
4.4	Raziskave o pričakovanjih in realnosti na trgu dela.....	33
4.4.1	Raziskava Slovenska mladina 2000	33
4.4.2	Raziskava Slovenska mladina 2010	34
4.4.3	Raziskava Slovenska mladina 2013	36
4.4.4	The Life-Patterns-Study 2004	37
4.4.5	Primerjava mladine Slovaška – Velika Britanija 1997.....	37
5	METODOLOGIJA	38
5.1	Udeleženci.....	38
5.2	Merski pripomočki	39
5.3	Postopek.....	39
5.3.1	Preverjanje hipoteze 1	40
5.3.2	Preverjanje hipoteze 2	40

6	REZULTATI IN INTERPRETACIJA REZULTATOV	41
6.1	Osnovne statistike vzorca.....	41
6.1.1	Frekvenčne porazdelitve spremenljivk.....	41
6.2	Status na trgu dela.....	42
6.2.1	Status na trgu dela in najvišja dosežena izobrazba.....	42
6.2.2	Tip delovnega razmerja in status na trgu dela	43
6.3	Izobrazba in izobraževanje.....	44
6.3.1	Odločitev za določeno smer izobrazbe.....	44
6.3.2	Ali nameravate nadaljevati s šolanjem	45
6.3.3	Zakaj nameravate nadaljevati s študijem.....	46
6.4	Delo in zaposlovanje	47
6.4.1	Pričakovanja glede zaposlitve	47
6.4.2	Javni ali zasebni sektor	47
6.4.3	Realnost in pričakovanja v zvezi z obliko zaposlitve.....	49
6.4.4	Pogled na delo z vidika motivacije mladega	50
6.4.5	Ekonomska neodvisnost glede na višino mesečne plače.....	53
6.4.6	Odnos mladih do dela	55
6.5	Problemi mladih in vizija.....	59
6.5.1	Problemi mladih	59
6.5.2	Vizija družbe mladih	63
6.5.3	Vizija osebne prihodnosti mladih.....	64
6.6	Bivanjske razmere	65
6.6.1	Bivanjske razmere mladih	65
6.6.2	Bivanjske razmere	66
7	UGOTOVITVE IN SKLEPNE MISLI	67
7.1	Neskladnost med pričakovanji in realnostjo mladih.....	67
7.2	Ekonomska nesigurnost mladih	68
7.3	Omejitve in napotitve za nadaljnje raziskovanje	70
8	LITERATURA.....	71
	PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK	77

Seznam slik

Slika 4.1: Število mladih (15–29 let) v Sloveniji v obdobju 1990–2060	14
Slika 4.2: Vključenost mladih (20–24 let) v terciarno izobraževanje v obdobju 1999–2010, Slovenija in EU 27	21
Slika 6.1: Povprečne vrednosti strinjanja s trditvami glede pomena posameznih elementov dela, primerjava skupin (študent, ne-študent).	52
Slika 6.2: Primerjava zadovoljstva z opravljanim rednim delom med študenti (honorarnim delom) in ne-študenti (na trgu dela).....	56
Slika 6.3: Primerjava zadovoljstva z opravljanim rednim delom med mladimi s honorarnim delom in rednim delom za nedoločen čas med našo raziskavo in raziskavo Mladina 2010.	58
Slika 6.4: Primerjava srednjih vrednosti v problemih in strahovih mladih, naša raziskava (primerjava študent, ne-študent)	61
Slika 6.5: Primerjava srednjih vrednosti v problemih in strahovih mladih, naša raziskava, Mladina 2000 in Mladina 2010.....	62

Seznam tabel

Tabela 6.1: Struktura vzorca glede na status na trgu dela, spol, starost in izobrazbo (N = 46) – frekvenčna porazdelitev.....	41
Tabela 6.2: Struktura vzorca glede na status na trgu dela in najvišjo stopnjo končane izobrazbe – frekvenčna porazdelitev	42
Tabela 6.3: Struktura vzorca glede na glavno področje angažiranja (dela, zaposlitve) v delovnem razmerju – frekvenčna porazdelitev	43
Tabela 6.4: Motivacija za določeno smer izobrazbe – frekvenčna porazdelitev	44
Tabela 6.5: Ali nameravate nadaljevati s šolanjem – frekvenčna porazdelitev	45
Tabela 6.6: Zakaj ste se odločili nadaljevati s študijem – frekvenčna razporeditev.....	46

Tabela 6.7: Ali pričakujete zaposlitev na področju, s katerega se izobražujete/ste se izobrazili – frekvenčna razporeditev.....	47
Tabela 6.8: V katerem sektorju bi/ste želeli delati po končanem šolanju – frekvenčna razporeditev	47
Tabela 6.9: V katerem sektorju bi/ste želeli delati po končanem študiju – deskriptivna statistika	48
Tabela 6.10: V katerem sektorju bi/ste želeli delati po končanem študiju – Mann-Whitneyjev U-test	48
Tabela 6.11: Kakšno obliko zaposlitve ste pričakovali po končanem šolanju in kakšno obliko zaposlitve ste dobili – deskriptivna statistika	49
Tabela 6.12: Razlika med pričakovanji in realnostjo pri zaposlitvi –Wilcoxonov test ..	49
Tabela 6.13: Kaj vam je pri delu/zaposlitvi najpomembneje? Ali je to zaslužek, avtonomija ali kaj tretjega – deskriptivna statistika.....	51
Tabela 6.14: Rezultati na vprašanje o naslednjem neto prihodku – frekvenčna porazdelitev.....	53
Tabela 6.15: Pričakovanja o neto plači glede na obliko delovnega razmerja – frekvenčna razporeditev	54
Tabela 6.16: Povprečne vrednosti strinjanja s trditvami glede zadovoljstva z opravljanim rednim delom v skupini študent, ne-študent – opisna statistika	55
Tabela 6.17: Primerjava srednjih vrednosti zadovoljstva z opravljanim rednim delom med mladimi z rednim honorarnim delom in redno zaposlenimi za nedoločen čas – deskriptivna statistika	57
Tabela 6.18: Strahovi in bojzani mladih, naša raziskava (študent, ne-študent, skupaj) – frekvenčna razporeditev po rekodiranju	60
Tabela 6.19: Problemi in strahovi mladih, naša raziskava (študent, ne-študent, skupaj) – deskriptivna statistika	61

Tabela 6.20: Rezultati o trditvi »Prihodnost naše družbe bo:« – frekvenčna porazdelitev	63
Tabela 6.21: Rezultati o trditvi »Prihodnost naše družbe bo:« – frekvenčna porazdelitev po rekodiranju	63
Tabela 6.22: Rezultati o trditvi »Moja osebna prihodnost bo:« – frekvenčna porazdelitev	64
Tabela 6.23: Rezultati o trditvi »Moja osebna prihodnost bo:« – frekvenčna razporeditev po rekodiranju	64
Tabela 6.24: Korelacija med osebno in družbeno vizijo pri študentih – rezultat Kendalovega tau-b preizkusa.....	65
Tabela 6.25: Bivanjske razmere vzorca – frekvenčna porazdelitev	66

1 UVOD

Četudi so prizadevanja politike in evropski trendi že zadnjih nekaj let usmerjeni k aktivni obravnavi reševanja revščine mladih in aktivni socialni vključenosti mladih ter k projektom, ki mladim omogočajo zaposlovanje in s tem sedanost, ki jim bo omogočila ekonomsko neodvisnost in polni prehod v odraslost, analitiki ugotavljajo, da se bodo pozitivni učinki teh prizadevanj in projektov izrazili šele čez čas. Pri tem bodo mnogi od današnjih mladih že prešli 29. leto starosti in ne bodo več obravnavani kot mladi, pač pa kot odrasli, in ne bodo več uvrščeni v sheme aktivnega zaposlovanja mladih, ki vključuje osebe med 15. in 29. letom starosti. Ekonomska neodvisnost, ki je ključna, da se mladi lahko osamosvojijo in s tem postanejo enakopravni člani družbe, je danes negotova in predstavljena v nejasno prihodnost. Pri tem velja opozoriti na vlogo strukturnih omejitev, ki izhajajo iz razmer na trgu dela. Brezposelnost mnogim mladim onemogoča prehod v odraslost. Danes, ko nastaja to diplomsko delo, tudi sam ne spadam več v kategorijo mladega človeka in tako svojo realnost že preverjam v segmentu odraslih, četudi bi lahko realnost svojih vrstnikov pogosto (kljub njihovi starosti) umestil v polje mladih odraslih (ki se materialno ne morejo osamosvojiti in zaživeti po svoje). Tudi sodobne evropske raziskave mladih, ki jih bomo predstavili in s katerimi bomo primerjali rezultate naše raziskave, opozarjajo na nezavidljiv položaj mladih danes pri nas in v EU, saj zaradi težkih razmer na fleksibilnem trgu dela in zaradi nesigurnih oblik zaposlitve ne morejo razviti finančne neodvisnosti. Prav materialna neodvisnost je pogosto pogoj za prehod v odraslost in osamosvojitve. V Sloveniji beležimo velik odstotek mladih, ki podaljšujejo svoje bivanje v izvorni družini, prav tako se veliko mladih danes odloča za podaljšano šolanje, ki je povezano z željo po večjih možnostih pri zaposlitvi in vstopu na trg dela. Socialna izključenost mladih je tema, s katero se aktivno ukvarjajo evropske politike, ki rešujejo vprašanje zaposljivosti mladih in posledično njihove ekonomske (ne)odvisnosti. Iz ugotovitev raziskav slovenske mladine Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010), Mladina 2000 (Miheljak in drugi 2002) in Vrednote v prehodu IV. Slovensko javno mnenje 2004–2009 (Toš in drugi 2009) lahko povzamemo, da današnji mladi odraslosti ne označujejo s klasičnimi objektivnimi kazalci odraslosti (ki so ekonomska, čustvena in materialna neodvisnost, zaključeno šolanje, lastna družina). Kljub temu pa lahko socialno pripadnost sodobni družbi najpogosteje enačimo z vstopom na trg dela, ki posledično prinaša ekonomsko neodvisnost.

2 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Evropa leta 2016 je zaznamovana z nedavnimi dogodki svetovne gospodarske in finančne krize, ki jih moramo razumeti v smeri globalnih gibanj in globalnih sprememb, katerim se prilagajajo trendi gospodarstva in politik za načrtovanje in regulacijo družbenih smernic in vprašanj. Visoka brezposelnost mladih, prelaganje odločitve za starševstvo na poznejša leta, odlog odhoda v lastno gospodinjstvo, upad števila mladih in s tem povezano staranje prebivalstva, beg možganov, socialna izključenost mladih, revščina mladih in fleksibilne oblike zaposlovanja so objektivna dejstva časa, v katerem živijo mladi danes, in aktualni problemi, s katerimi se aktivno ukvarjajo politike EU v projektih in usmeritvah nacionalnih programov. Glede na nedavno opravljene študije mladine v Sloveniji Mladina 2000 (Miheljak in drugi 2002), Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010), Mladina 2013 (Flere in drugi 2013) in Vrednote v prehodu IV. Slovensko javno mnenje 2004–2008 (Toš in drugi 2008), ki ugotavljajo nova spoznanja o vlogi in pomenu mladih, njihovih vrednotah in vsakdanjih izzivih, ki so jim izpostavljeni, se nam zastavljata vprašanji, kakšna so pričakovanja mladih in kakšna je njihova realnost. Po Lavriču in drugih (2010, 71) so leta 2010 mladi v Sloveniji pričakovali redno zaposlitev v 24. letu starosti, pri 22,3 letih pa so pričakovali, da se bodo zmožni preživljati sami. To nakazuje, da so že v času izobraževanja prehajali na trg dela preko študentskih oz. začasnih del.

Ko se mladi pripravljajo na vstop na trg dela in na iskanje prve zaposlitve, se ne zavedajo vseh izzivov, s katerimi se bodo soočili. Prav tako je njihova motivacija za vrsto študija praviloma vezana na to, ali je študij zanimiv in navdihujoč, drugotnega pomena pa je velika slika, v kateri bi se videli v posamezni zaposlitveni panogi in na delovnem mestu. Mladi, ki se odločijo za nadaljnje šolanje, se večinoma z delom srečajo že med študijem v obliki študentskega honorarnega dela, vendar v pričakovanju, da bodo po končanem šolanju vstopili na trg dela in dobili stalno zaposlitev. Želeli smo preveriti, ali se je ta slika v zvezi s parametri, vezanimi predvsem na odnos mladih do izobraževanja in pozneje do dela, v zadnjih letih kaj spremenila.

V diplomskem delu smo s kvantitativno analizo podatkov, pridobljenih na vzorcu 46 udeležencev v starostnem obdobju 21 do 29 let, primerjali rezultate, dobljene v skupini študentov in v skupini mladih, ki so študij že končali in so na trgu dela. Upoštevali smo tudi delitev glede na starostno skupino (post adolescenca (21–24 let) in mladi odrasli (25–

29 let)). Glede na naslov diplomskega dela **Pričakovanja mladih in realnost na trgu dela** nas je zanimalo, kakšna so pričakovanja študentov in kakšna je realnost neštudentov na trgu dela. To smo preverjali z dvema hipotezama:

Hipoteza 1: Mladi se šolajo v pričakovanju, da se bo njihova naložba obrestovala v takojšnji ekonomski neodvisnosti.

Hipoteza 2: Mladi ob vstopu na trg dela doživijo razočaranje zaradi ponudbe fleksibilnih oblik zaposlovanja, ki njihovo ekonomsko neodvisnost naredijo nesigurno.

Za primerjalno interpretacijo in analizo smo rezultate primerjali med seboj in z ugotovitvami preteklih raziskav mladih Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010), Mladina 2000 (Miheljak in drugi 2002) in Vrednote v prehodu IV. Slovensko javno mnenje 2004–2008 (Toš in drugi 2008).

3 CILJ

Cilj diplomskega dela je z lastno raziskavo med mladimi v starosti 21 do 29 let ugotoviti, kakšna so njihova pričakovanja in kakšna je realnost na trgu dela, ter preveriti, ali obstajajo statistično pomembne razlike med skupino študentov in skupino mladih, ki so že končali izobraževanje in so aktivno vključeni na trgu dela.

Rezultate naše raziskave želimo preveriti in povezati s teoretičnimi izhodišči ter jih primerjati z nedavnimi javnomnenjskimi raziskavami mladih in mladine v Sloveniji: Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) in Mladina 2000 (Miheljak in drugi 2002).

Za preverjanje hipotez, ki preverjata pričakovanja mladih do dela, preden stopijo na trg dela in potem, ko so že na trgu dela, smo sestavili vprašalnik, ki poleg lastnih vprašanj vključuje elemente vprašanj iz navedenih predhodnih raziskav o razumevanju mladih ob vstopu na trg dela in o njihovem odnosu do prihodnosti v povezavi z ekonomsko neodvisnostjo, ki naj bi jo s plačanim delom dosegli.

Dva temeljna gradnika odraslosti sta ekonomska in socialna neodvisnost posameznika, ki se lahko vzpostavita ob vstopu na trg dela. Tako je za mladega človeka vstop na trg dela pomemben mejnik na poti k odraslosti. Vendar pa realnost in trendi niso naklonjeni

zaposlovanju, pojavile so se različne oblike dela, ki ne ponujajo stabilnosti, obdobje izobraževanja se je podaljšalo. Za zahodne družbe 20. stoletja je bilo značilno, da je vsaka generacija živela bolje od prejšnje. Glede na trenutno **socio-politično** in gospodarsko stanje pa je vprašljivo, ali to velja za trenutno generacijo mladih. Prevladujoči trend fleksibilnih oblik zaposlovanja je eden od ključnih dejavnikov, ki upočasnjujejo ekonomsko neodvisnost mladih, ko vstopajo v obdobje odraslosti. **Temeljno vprašanje, ki si ga zastavljamo v tem diplomskem delu, je vezano na ekonomsko neodvisnost.** Pomen naloge je raziskati, ali pričakovanja mladih ob vstopu na trg delovne sile ustrezajo realnemu stanju. Da bomo to dosegli, smo si zastavili dva cilja:

- **ugotoviti glavne značilnosti pričakovanj mladih o izobraževanju glede na delo;**
- **ugotoviti glavne značilnosti realnosti mladih na trgu dela.**

4 POJMOVNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA

4.1 Mladi

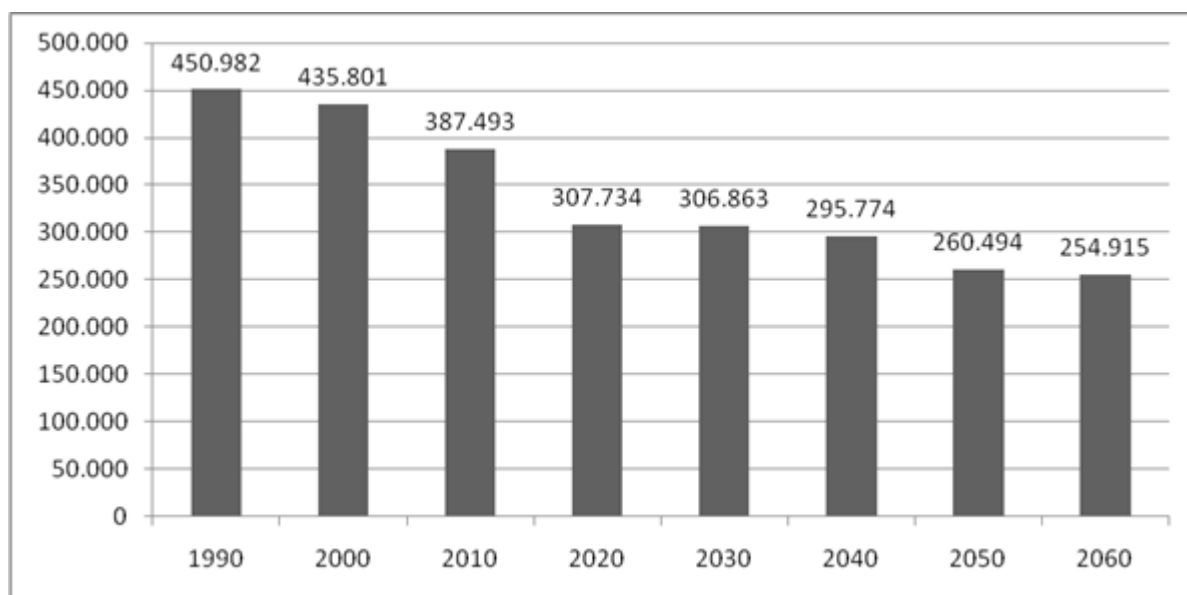
4.1.1 Demografska slika mladih

Pogled na demografsko sliko mladih kaže, da od leta 1990 pa do leta 2016 beležimo v Sloveniji drastičen upad mladih. Skupaj se je število mladih od leta 1990 zmanjšalo za več kot 45.000. To je znak za alarm, saj taka slika staranja prebivalstva že napoveduje družbo, v kateri ne bo dovolj aktivne mlade populacije, da bo zagotavljala razvoj in obstanek družbe. Leta 1991 so mladi predstavljali 24,1 % prebivalstva, danes jih je 17,2 %. Leta 2000 so mladi od 15 do 29 let predstavljali 21,29 % celotnega prebivalstva Slovenije. Ob vstopu Slovenije v EU leta 2004 je delež mladih znašal dobro petino oziroma 20,72 %, leta 2009 pa 19,41 % celotnega slovenskega prebivalstva. Po podatkih Statističnega urada RS je bilo konec leta 2014 med prebivalci Slovenije 335.499 mladih (15–29 let) ali 16,26 % vseh prebivalcev. Leta 2000 je bilo tako 100.000 več mladih kot leta 2014 (SURS 2009 v Resoluciji o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022, 1 tč.).

Vertot (2009) opozarja, da se bo brez večjih migracij nadaljeval trend zmanjševanja mladega prebivalstva. To pa bi tako za Slovenijo, kakor tudi za Evropo pomenilo, da se bo prebivalstvo staralo in bo vedno več delovno neaktivnega prebivalstva (Vertot 2009).

Projekcije prebivalstva EUROPOP 2008, ki jih objavlja Eurostat, predvidevajo, da bodo mladi v Sloveniji leta 2060 predstavljali le še 14,4 % (SURs 2009 v Resoluciji o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022, 1 tč.) (glej Sliko 4.1).

Slika 4.1: Število mladih (15–29 let) v Sloveniji v obdobju 1990–2060

Vir: SURs 2009 v Lavrič in drugi (2010, 51).

4.1.2 Mladi skozi družbene spremembe

Ko govorimo o mladih, je treba še posebej poudariti, da se trenutna generacija mladih močno razlikuje od prejšnjih generacij mladih. Na podlagi izsledkov zadnje raziskave Eurostat 2015 (v Mladinski svet Slovenije) bodo mladi v Evropi živeli dlje od svojih staršev. Visoko bodo izobraženi in govorili bodo več tujih jezikov. Osamosvojili se bodo kasneje in delali bodo dlje od svojih staršev. Večina jih bo živela v stanovanju ali pri starših in imeli bodo družino z največ dvema otrokoma. Živeli bodo v etnično, rasno, versko in kulturno bogatem okolju. Vključevali se bodo v neformalne oblike participacije, medtem ko bodo prepustili politično participacijo starejšim.

Teorije in smernice **tradicionalnih opredelitev mladine** in mladosti so postavljene glede na več dejavnikov. Evropska komisija, Urad RS za mladino in slovenska zakonodaja (ZJIMS, 3. čl) med mlade uvrščajo prebivalstvo staro med 15 in 29 let.

Po Kreuzu moramo najprej opredeliti, kaj pomeni odraslost, preden lahko določimo, kaj pomeni mladost. Pri elementih in dosežkih, ki so nujni za doseganje odraslosti, moramo tudi razumeti, kako odrasli v družbi gledajo na te dosežke (Kreuz v Škulj 2006, 7).

Globočnik pravi, da je mladost odlog v razvoju in je obdobje, kjer posameznik preko različnih socialnih vlog išče svoje mesto v družbi (Globočnik v Gorenčič 2009, 5). Mladosti nismo vedno opredelili kot posebno življenjsko obdobje. Mladost je po večini socialni in ideološki konstrukt, v katerega družba s svojo prevladujočo ideologijo vnaša svoje opredelitve identitete, stopnje v odraščanju idr. Ni dovolj, da od zunaj opredelimo mlade glede na njihovo starost ali vpletenost v izobraževanje. Mladina nastane šele, ko jih generacijsko poveže skupna zavest (Uler 1988). Mladi predstavljajo posebno starostno skupino, ki se po svojih socialnih, kulturnih in psiholoških karakteristikah razlikuje od kronološko mlajših in od starejših skupin ter jo danes imenujemo mladi oz. mladina (Marjanovič Umek in drugi v Komotar in Hauptman 2011, 20).

Kronološko gledano se razumevanje mladih skozi čas spreminja. Proti koncu **19. stoletja** se mladi prvič pojavijo kot socialna kategorija. V obdobju industrijske revolucije se zaradi družbenih sprememb pojavi novo razumevanje življenjskega obdobja, ki je vpisano med otroštvom in odraslostjo. V času moderne je večina mladih kmalu vstopila v jasno začrtane delovne in reproduktivne procese. Mladi takrat niso imeli možnosti sami izbrati življenjske poti (Ule in drugi 2000). Po Ule in Kuhar (2003) je značilnost modernih družb, da se proces odraščanja oz. odraslost teoretično povezujeta s potrebo po integraciji v obstoječo družbo in delitvi dejavnosti. V tradicionalnih družbah mladi niso imeli druge možnosti, kot da ponotranjijo ideološke vidike, način obnašanja in gonilne sile, ki so bile ukoreninjene v njihovo družbo in socialno okolje (Ule in drugi 2000).

V **predindustrijski družbi** je bilo življenje posameznika opredeljeno glede na njegov družbeni statusni položaj v družbi. Zato tudi ni bilo jasne ločnice med otroštvom in odraslostjo. Po Gillis (v Bukovec 2012, 8) razlikovanja med adolescenco, ki danes predstavlja obdobje najstništva, in mladostjo, kot obdobjem zgodnjih dvajsetih let, ni bilo. Z adolescenco danes povezujemo čas mladosti, prav tako jo povezujemo s separacijo in individualizacijo, ki je vezana na odločitev o poklicu, partnerstvu in drugih družbenih odgovornostih. Vsega tega v predindustrijski družbi ni bilo, saj so bile ločnice zabrisane in vezane na družbeni status posameznika, torej na ekonomske, biološke in demografske pogoje. **Z industrializacijo se je življenje v družbi za odraščajočega spremenilo**, saj so se spremenili družbeni pogoji. Poseben položaj so pridobili tisti, ki so zaključili obdobje otroštva, vendar še niso dosegli odraslosti (Gillis v Bukovec 2012, 8).

Tako so družbene spremembe in splet okoliščin v času prehoda v industrijsko družbo, v **začetku 20. Stoletja**, mladost oblikovali kot jasno opredeljeno obdobje odraščanja.

Ule (1999) je 20. stoletje opredelila kot stoletje mladine. Mladina je kot pomemben član družbe postala fenomen, ki je svet okoli sebe napolnil z mladostno energijo (Miheljak in drugi 2002). Po Ule (1999) so vse družbe, kjer mesto posameznika ni bilo že vnaprej določeno, morale opredeliti mladost kot obdobje, kjer se dopušča določena stopnja individualnosti. Odlog prehoda v odraslost po koncu pubertete in sprejemanja nalog in obveznosti odraslih, je takrat pridobil na pomembnosti. Otroštvo spada v področje narave, odraslost pa spada v sfero družbe in kulture, mladost pa je pomenila prehajanje iz otroštva v odraslost.

Mladi niso več zgolj kronološki fenomen, pač pa konceptualno gibanje. Ta mejnik tudi postavlja mlade v okvir sodobne postmoderne družbe. Mladi začnejo sprejemati odločitve glede individualnosti, identitete in življenjskega sloga. Glede na te odločitve pa se kakovost življenja pozna na celotni moderni družbi. Mladi v tem obdobju postajajo neodvisni v družbi in glede političnih stališ. Posledica tega je nastanek študentskega radikalizma in bohemskega načina življenja. Prav tako značilna za to obdobje **šestdesetih let 20. stoletja** je revolucija mladih, ki se izrazi v **študentskih in družbenih nemirih**, tako v Evropi kot Ameriki. V njih se mladi javno izpostavijo in glasno zavzemajo proti družbenim, političnim in izobraževalnim institucijam. Prav tako je to prelomnica, ko se v zgodovini prvič pojavijo mladinske subkulture. V tem času so po svetu potekale študentske demonstracije in nastajala so gibanja, ki so nasprotovala vplivom prehitrega razvoja na naravo in družbo, prekomernemu potrošništvu in kopičenju bogastva. Družba je takrat preko izobraževalnih institucij in njihovih pedagoških posegih, mladino skušala homogenizirati in kot enotno skupino podrediti vladajočim institucijam. Kot upor vladajočemu sistemu, so se takrat med mladimi razvile različne subkulture, ki so se skozi čas samo še množile (Ule 1988).

Konec **šestdesetih in na začetku sedemdesetih let 20. stoletja** mladino imenujejo generacija »križe industrijske družbe« in predstavlja **prvo fazo modernizacije mladine**. Razumevanje mladosti se spremeni, postane življenjski slog. Pojavijo se alternativna gibanja, ki so usmerjena v kritiko nebrzdanega tehnološkega razvoja. Vzrok temu je med drugim tudi podaljševanje šolanja, kar mlade potisne na rob družbenega vpliva. Mladi so

sicer bolj izobraženi, vendar ostajajo tako dlje socialno in ekonomsko odvisni (Ule 1999, 247–248).

Da bi razumeli mladost, si lahko pomagamo z razumevanjem odraščanja in odraslosti, h kateri naj bi vodila, vendar le skozi prizmo časa in družbe, v kateri živimo. Za mlade 21. stoletja so značilne prilagoditve na pogoje, ki jih narekuje družba postmoderne. Še posebej značilno za to generacijo mladih je, da so naravnani k sebi. Za razliko od prejšnje generacije mladih, za katere je bila značilna **individualizacija življenjskih usmeritev in potreb**, ki je prinesla ukvarjanje z družbo, velja za sodobne mlade nova etika, utemeljena na dolžnostih predvsem in najprej do samih sebe, ki se v nasprotju s uveljavljeno etiko usmerja nazaj k sebi in s tem tudi osvobaja spon tradicije. Beck (2002) piše o novem obdobju družbene realnosti, kjer prevladuje poštenje do sebe. V t.i. bumerang efektu se mladi soočajo z novimi izzivi in razmerami, ki so prisotni tudi na trgu dela (Gibanje za pravičnost in razvoj). Tako postane ena od glavnih značilnosti moderne družbe **informacijska modernizacija**, ki sooblikuje in vpliva na proces prehoda iz mladosti v odraslost. Značilno je zavračanje pričakovanj in zahtev okolja, povezanih s starostjo, socialnim izvorom in spolom. Ta sociološki fenomen nove etike, ki prinaša prestrukturiranje življenjskih slogov, se imenuje **individualizacija**. Po Ule (2008, 34–35) »pomeni individualizacija preobrat od prevlade vnaprej določenih razrednih, slojnih, spolnih, kulturnih identitet k vse bolj pluralnim, posamično določenim, začasnim in relacijsko oziroma odnosno zastavljenim življenjskim načrtom. Individualizacija je neposredno povezana z eno od značilnosti moderne družbe, to je z informacijsko modernizacijo«. V takšnih pogojih predstavlja psihosocialna integracija v družbo mlademu človeku še poseben izziv, saj nima referenčnih okvirjev, znotraj katerih bi lahko preverjal svojo identiteto, pač pa se mora sam prebiti in karierno napredovati. Prav s tem je mlad človek danes izpostavljen pričakovanjem in pritiskom družbe, ki od njega zahteva neprestano prilagajanje trgu v njegovih zahtevah, muhah in potrebah. »Individualizacija je torej protisloven družbeni proces, ki nosi v sebi tako možnost osvobajanja od tradicionalnih vezi in odvisnosti kot tudi nove, morda še hujše odvisnosti od nevidnih zahtev trgov (dela, znanja, identitet), v katerih naj bi se izkazali kot sposobni igralci« (Ule 2008, 36).

Rezultati raziskave Fakultete za družbene vede o konformizmu med mladimi (Flere v Pirc 2003, 49) so pokazali, da je današnja mladina nagnjena h konformizmu. Ule in Kuhar (2003) pravita, da raziskave kažejo, da zaradi posledic vedno bolj zapletenih procesov v

sodobnih družbah tveganja, mladi vedno bolj prevzemajo vzorce staršev. Veliko več jim tudi pomenijo mnenja staršev in starejših in manj pomembna so mnenja sovrstnikov. Mladi se tudi vedno več umikajo iz javnega v zasebno življenje. Naslonitev na osebe in avtoritete, ki nudijo stopnjo varnosti, predstavlja najenostavnejši izhod iz negotovosti. (Flere v Pirc 2003, 49). Prav to pa lahko tudi razumemo kot vzrok za odlog in podaljševanje obdobja prehoda v odraslost, v katerega spadajo zaključevanje izobraževanja, zaposlitev, materialno osamosvajanje in oblikovanje družine. Zaposlitev ima poseben pomen, saj označuje prehod iz mladosti v odraslost. Dokler mladi ne dosežejo ekonomske neodvisnosti živijo le podaljšano otroštvo (Ule in drugi, 2000).

4.1.3 Vrste mladosti glede na ekonomsko (ne)odvisnost

Vertot (2009) obdobje mladosti deli na **tri obdobja in tri prehode**. Opredelitev po starosti se deli na: adolescenco (od 14. do 19. leta), postadolescenco (od 20. do 24. leta) in mlajšo odraslost (od 25. do 29. leta) ter na tri pomembne prehode, ki so prehod od šolanja v zaposlitev, prehod iz ekonomske odvisnosti (od staršev) v ekonomsko neodvisnost in prehod od bivanja s starši v lasten dom.

Po Ule in Kuhar (2003) lahko **govorimo o petih tipih mladosti**, pri čemer ne moremo mimo dejstva, da so pri vseh navedeni tudi označevalci ekonomske (ne)odvisnosti posameznika.

V prvo kategorijo umeščamo **klasično mladost**, v katero spada mladina v adolescenci, od 15. do 19. leta starosti. Glede na obdobje izobraževanja je to čas po obveznem izobraževanju in v dobi najstništva. V klasični mladosti je prehod v odraslost sinhron. Prav tako so kriteriji za vstop v odraslost doseženi sočasno. Kar sovпада s sodobnostjo in tudi spreminja pogled na klasično mladost, je podaljšano obdobje izobraževanja, kar za vse več mladih pomeni, da po koncu adolescence ne vstopijo v odraslost (Ule in Kuhar v Komotar in Hauptman 2011, 24).

V drugi kategoriji govorimo o **skrajšani mladosti**. V to kategorijo sodijo mladi, ki so že hitro začeli delati in s tem tudi posledično glede na svoja leta zgodaj dosegli ekonomsko neodvisnost. V to kategorijo sodijo mladi delavci in kmetje, predvsem manj in nižje izobraženi posamezniki, ki jih družba pogosto zasmehuje in pritiska nanje. Je pa za to skupino značilno hitrejše doseganje odraslosti, saj hitreje dosežejo ekonomsko neodvisnost (Ule in Kuhar v Komotar in Hauptman 2011, 24).

V tretji kategoriji govorimo o **vsiljeni mladosti**. Sem sodijo mlade brezposelne osebe, ki so ekonomsko in socialno-kulturno odvisne (od staršev, od socialnih transferjev in pomoči). V tej skupini se mladi počutijo kot na čakanju, mladost doživljajo kot izgubo, predvsem pa so zaradi brezposelnosti primorani odložiti odraslost, prav tako so primorani odložiti samostojnost ter ekonomsko in socialno-kulturno neodvisno odraslost (Ule in Kuhar v Komotar in Hauptman 2011, 24).

V četrti kategoriji govorimo o **podaljšani mladosti – post adolescenci**, pri kateri govorimo najpogosteje o študentih in nastopi po obdobju klasične mladosti. Za to obdobje sta značilna predvsem podaljšan čas za izobraževanje in s tem odmikanje vstopa v poklic. V tej kategoriji so posamezniki v poznih dvajsetih, celo tridesetih letih starosti. Vzrok post adolescence je v sistemski ureditvi, ki spodbuja mlade na višjih in visokih šolah k nadaljnjemu terciarnemu izobraževanju, prav tako k temu teži sistemska preureditev šolskega sistema. Mladi v tem obdobju tudi preverjajo, ali mu socialne vloge obstoječe družbe sploh ustrezajo in ali se vidi na ta način v družbi kot odrasel (Ule in Kuhar v Komotar in Hauptman 2011, 24).

V peti kategoriji govorimo o **mlajših odraslih** oz. o **mladih odraslih**, to je o osebah med 25. in 29. letom starosti. Kot skupina imajo izredno dobre odnose z izvorno družino, zaradi česar se jim ne mudi odrasti. Prav tako je to pasivna generacija mladih. Ta kategorija mladih odraslih je nastala kot posledica spremenjenih ekonomskih razmer na trgu dela in zaposlovanja ter zaradi spremembe v odnosu s starši (Ule in Kuhar v Komotar in Hauptman 2011, 24). Tudi Rener (v Nikoletti 2011, 10) meni, vedno več mladih podaljšuje mladost in živijo pri starših. To obdobje imenujemo tudi **odložena odraslost** ali faza LAT (iz ang. *living apart together*). Mladi odrasli se ne želijo več družbeno uveljavljati in niso pripravljeni na izzive javnega življenja. Zaradi šolanja ne prevzemajo značilnosti odraslih. Njihova želja, da čim dlje ohranijo življenjski slog mladih, prelaga obveznosti odraslih na kasnejša leta (Komotar in Hauptman 2011, 24). Po Rener in Švab (v Nikoletti 2011, 11) so mladi v tem času sicer socialno neodvisni, vendar so še zmeraj ekonomsko odvisni od staršev. Vzroke lahko iščemo v brezposelnosti, udobnem in cenovno ugodnejšem življenju pri starših, dobrih odnosih s starši, materialni in čustveni varnosti, podaljšanem obdobju študija. Za starše in njihove otroke pa faza LAT ni vedno idealen način življenja (prav tam).

4.2 Odložena odraslost

Mladi se izobražujejo v veri, da bodo z višjo izobrazbo in nazivom lahko konkurirali za boljše delovna mesta. Prav tako je sistemsko poskrbljeno, da se nadaljnji študij in raziskovanje še dodatno finančno stimulirata, kar zagotavlja, da je čim večji odstotek mladih oseb vključenih v proces izobraževanja. Po Možina (v Muc 2014, 8) je v današnji družbi osnovni vir gospodarske uspešnosti prav znanje, ki bo omogočilo zaposlenim ustvariti novo vrednost.

Izobraževanje je zelo pomembno za poklicno pot in terciarno socializacijo posameznika. Ugotovitve raziskave Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) kažejo, da je delež študirajoče populacije v starosti med 20. in 24. letom v letu 2008 v Sloveniji daleč največji med državami EU 27.

V Strokovnih izhodiščih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje za leti 2015 (ZRSZZ 2014) in 2016 (ZRSZZ 2015) je zapisano, da vključenost mladih v terciarno šolanje in podaljševanje šolanja omogoča mladim študentsko delo. Brez tega bi bile lahko razmere mladih še slabše.

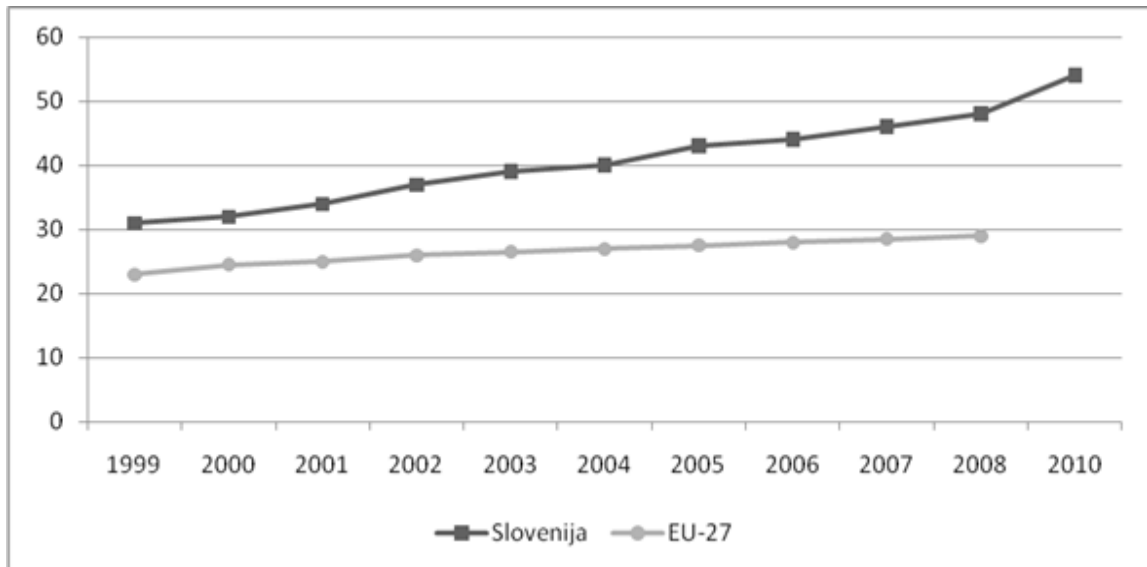
Izobraževanje ima ključno vlogo pri osamosvajanju mladih, pri čemer ti lahko bolje konkurirajo na trgu dela, pridobijo zaposlitev ter si tako zagotovijo dostojen socialni položaj v družbi in ekonomsko neodvisnost.

Podatki za Slovenijo kažejo, da je splošna vključenost v izobraževalni sistem v starostni kategoriji 15–24 let 69,7-odstotna, kar je za 10,4 odstotne točke nad povprečjem EU. Slovenija ima, v primerjavi z drugimi evropskimi državami, tudi visoko vključenost v terciarno izobraževanje.

Poudariti je treba, da je v Sloveniji trend naraščanja vključenosti hitrejši od povprečja EU. Dostopnost te ravni izobraževanja je tudi razlog, zakaj so razlike v vključenosti glede na izobrazbo in poklic staršev manjše kot v drugih evropskih državah (Eurostudent III 2006/2007 v ReNPM13–22, 2 tč.). Glede na majhno razpoložljivost prostih delovnih mest na splošno in tudi pomanjkanje mest za prvo zaposlitev mladim danes predstavlja izobraževanje dvig kakovosti življenja. Kakovostno in učinkovito izobraževanje mladih pa prinaša izobraženo delovno silo, ki lahko pomembno vpliva na razvoj gospodarstva. Nepredvidljive razmere v gospodarstvu se lahko ublažijo z dobro izobraženim

prebivalstvom, hkrati pa se vnašajo inovacije na socialnem in okoljskem področju (ReNPM13–22, 2 tč.).

Slika 4.2: Vključenost mladih (20–24 let) v terciarno izobraževanje v obdobju 1999–2010, Slovenija in EU 27

Vir: Eurostat v Lavrič in drugi (2010, 66).

Po Trbanc in Verša (2002) **so razlogi za vse večjo vključenost mladih v nadaljevanje izobraževanja** naslednji:

- mladi se raje nadaljnje izobražujejo zaradi neugodnih gospodarskih razmer in pomanjkanja razpoložljivih zaposlitev;
- mladi zaradi visokega življenjskega standarda v državah EU se lahko izobražujejo ob delni ali polni pomoči družin;
- mladi spoznavajo, da izobrazba pomeni pridobitev boljšega poklicnega položaja na trgu delovne sile in boljših dohodkov;
- večja raznolikost v izobraževalnem sistemu omogoča več možnih načinov dodatnega izobraževanja.

Ule in Kuhar pa izpostavljata novo nastajajoči problem **socialne izključenosti**, ki prihaja zaradi odstopanj med željami po izobraževanju mladih odraslih in potrebami na trgu dela (Ule in Kuhar 2003).

Mnenje mladih je, da je slovenski šolski sistem premalo povezan s trgom dela. 92 % vprašanih meni, da bodo v svojem življenju deležni dodatnih neformalnih oblik izobraževanja (Lavrič in drugi 2010).

Z družbenega vidika velja opozoriti na finančna sredstva, ki jih država nameni izobraževanju. Tako ni zanemarljivo, da dlje časa kot traja izobraževanje, več sredstev država nameni za njegovo izvajanje. Še večja izguba potenciala mladih pa se zgodi, ko se ne morejo zaposliti na področju, v katerem so se izobraževali. To pa še posebej zadeva osebe s terciarno izobrazbo.

4.3 Mladi in delo – na poti k ekonomski neodvisnosti

4.3.1 Prehod mladih iz izobraževanja v zaposlitev

Delo je danes zaznamovano s specifičnimi in močno drugačnimi delovnimi in tehnološkimi okolji, kot so jih poznali starši današnje mladine, katerih generacije so bile determinirane z drugačnimi izzivi sodobnosti.

Zaposlitev je eden ključnih dogodkov, ko mladi postanejo enakopravni člani družbe. Zaposlitev prinese socialno in ekonomsko neodvisnost, ustvarjanje družine, samostojno življenje in podobno (Trbanc v Smodiš 2011, 16).

Gibanja na trgu delovne sile, materiala, kapitala in storitev so medsebojno odvisna in prepletena. To se še posebej izrazi v obdobju recesije in gospodarske krize, pri čemer to najbolj občutijo ranljive skupine, kamor prištevamo tudi mlade iskalce zaposlitve, mlade, ki so zaposleni za določen čas in tiste, ki so šele končali šolanje (Trbanc 2005).

Polanec (v Drobnič 2009, 252) ugotavlja, da ko nastopi gospodarska kriza, breme odpuščanja nosijo na prvem mestu mladi, tisti, ki so še zaposleni preko študentskega dela in tisti, ki imajo fleksibilno obliko zaposlitve. Ranljivi pa so tudi mladi, ki so zaposleni za nedoločen čas, saj so najmanj časa pri delodajalcu. Slab pogajalski položaj imajo tudi, ko pride do prilagajanja plač.

Po Trbanc (2007) na prehod mladih iz izobraževanja v zaposlitev vplivajo dejavniki delovanja trga delovne sile, ki so strukturni (demografski, ekonomski) in individualni ter potekajo vzajemno in se med seboj prepletajo na mikro in makro ravni. Strukturni dejavniki so demografski in ekonomski. Demografski kazalci kažejo na upad mladih in

napovedujejo, da prihaja do pomanjkanja mlade delovne sile. Po podatkih Statističnega urada RS je bilo konec leta 2014 100.000 mladih manj, kot leta 2000 (SURs 2015a). Pri tem ne smemo prezreti nujnosti **ekonomskih dejavnikov**, ki narekujejo obseg in strukturo aktualnega povpraševanja po delovni sili in kadrih (Trbanc 2007). Prav ekonomski dejavniki in gospodarska gibanja so tisti, ki narekujejo, kako odprt je trg delovne sile za mlade, saj je pritek iskalcev zaposlitve vsako leto večji, povečuje pa se tudi odstotek brezposelnih. Ule in drugi (2000) opozarjajo, da sta gospodarska kriza in recesija v razvitem svetu ključna vzroka za brezposelnost. V času, ko je ponudba dela manjša od povpraševanja, so mladi v slabšem položaju, saj nimajo praktičnih izkušenj.

Petersen in Mortimer (v Ule in drugi 2000, 46) izpostavita štiri dejavnike, ki vplivajo na brezposelnost: gospodarska recesija, pomanjkljiva izobrazba, demografske spremembe in socialna politika minimalne plače.

Po O'Higginsu (v Kocjan 2012, 27) so glavni razlogi, ki otežujejo prehod mladih na trg dela, v zmanjšanju povpraševanja po delovni sili (agregatno povpraševanje), v višini stroškov zaposlovalca pri plači mladega zaposlenega in v velikost mladinske delovne sile. Po nekaterih drugih avtorjih pa se mednje uvršča tudi pomanjkanje delovnih izkušenj, ki dela predvsem mlade izobražene nekonkurenčne. Zmanjšanje povpraševanja oz. t. i. **agregatno povpraševanje** na trgu delovne sile vpliva na vse, mlade in na starejše, vendar so pri nihanjih v povpraševanju po delovni sili mladi ranljivejša skupina. Prav tako sta lahko pri zaposlovanju mladih za delodajalca odločilna višina in strošek **plače, ki sta pri mladih lahko višja** kot pri starejših izkušenih delavcih. To je lahko vzrok, da delodajalec raje zaposli izkušenejši kader. Prav tako pa O'Higgins (v Kocjan 2012, 27) izpostavi **velikost mladinske delovne sile**, ki je povezana s potrebami po novih delovnih mestih glede na število iskalcev.

Prav tako z vidika delodajalcev mlade obravnavamo kot posebno skupino na trgu delovne sile, ki jim po Svetliku in drugi (2002) lahko pripišemo tri skupine značilnosti, pomembne z vidika delodajalcev: znanje, delovne izkušnje in socio-kulturni kapital.

- »**Znanje**, ki ga mladi pridobijo med izobraževanjem, že vključuje računalniško pismenost, spretnosti, vezane na večšine komuniciranja, znanje in aktivno uporabo tujih jezikov, sodobnih komunikacijskih kanalov, spretnosti in kompetenc, ki so posledica odraščanja v moderni družbi« (Svetlik in drugi 2002, 340).

Ker je v skupini mladih velik odstotek tistih, ki so šolanje opustili ali ga niso zaključili, so v veliko slabšem položaju pri konkuriranju na trgu dela z vrstniki. Božič in drugi (v Avflič 2015, 11) definirajo to skupino mladih kot »osipniki«. Razlogi za opustitev šolanja so lahko različni, pri čemer ne gre zanemariti ekonomskega položaja, družinskih težav, šibkega zdravja, obveznosti, nujnosti zaposlitve, neustrezne izbire srednje šole ali slabe podpore staršev. Za t.i. »osipnike« je lahko pomanjkanje znanja ena od največjih konkurenčnih pomanjkljivosti na trgu dela.

- *Delovne izkušnje* lahko mladi pridobivajo v obliki študentskega dela, vajeništva, pripravništva že med šolanjem, tako da na trg dela po zaključenem šolanju ne vstopajo brez delovnih izkušenj. Težava je le v tem, da jih delodajalcem težko predstavijo kot konkurenčno prednost, saj te izkušnje pogosto niso vezane na področje stalnejšega dela, za katerega mladi po koncu šolanja konkurirajo (Svetlik in drugi 2002, 341).

Tako delodajalec pogosto teh delovnih izkušenj ne upošteva, kar mladim v konkurenci z drugimi delavci zmanjšuje možnost zaposlitve, saj prav zaradi pomanjkanja delovne zgodovine delodajalci ne morejo sklepati o delovnih navadah, pripadnosti, odgovornosti in avtonomnosti pri delu. Prav to lahko postavlja pri zaposlovanju mladih določeno tveganje. Hkrati je to lahko tudi razlog, da delodajalci nudijo mladim začasne, fleksibilne oblike zaposlitve.

- *Socio-kulturni kapital* je skupek socializacije, predhodnih izkušenj in osebnostnih lastnosti posameznika, ki mu danes delodajalci pripisujejo vedno večji pomen, ki se še posebej izrazi ob veliki ponudbi dobro usposobljene delovne sile. Prav socio-kulturni kapital sodobni mladini, ki pogosto velja za manj odgovorno in nestalno, daje značaj in kvalitete, ki jo označujejo kot inovativno, prilagodljivo in manj zahtevno (Svetlik in drugi 2002, 342).

4.3.2 Pričakovanja mladih do zaposlitve in dela

Da bi lahko razmišljali o sodobni mladini in njenem odnosu do dela, je treba najprej pogledati **delo skozi prizmo časa**, ki – enako, kot smo pokazali pri opredelitvi mladih in mladosti – močno vpliva na razumevanje, vrednotenje in izkušnjo dela z vidika sodobne postmoderne družbe.

Za posameznika v moderni družbi je največji izziv v informacijski modernizaciji, ki od njega zahteva fleksibilnost in kreativnost v proizvodnem in ostalih družbenih procesih. Posamezniki, ki teh izzivov ne obvladajo, so izrinjeni na slabo plačana delovna mesta, ali pa ostanejo brez dela (Ule in Miheljak v Fajfar 2005, 11).

Prav tako pa spremembe, ki jih poindustrijska modernizacija prinaša na področje dela v tehnološkem okolju, zahteva višje strokovno izobražene kadre in bolj tehnološko usposobljeno delovno silo (Svetlik in drugi 2002).

Izzivi, ki jih prinašajo strukturne spremembe zaradi poindustrijske modernizacije, se pojavijo tako pri ponudnikih delovne sile, kot tudi pri iskalcih.

Danes se v podjetjih ne uporablja več industrijski model organizacije. Hierarhične ravni nadzora, veliki deleži nekvalificirane ali polkvalificirane delovne sile z ozkimi delitvami nalog, so vedno manj pogosti (Svetlik in drugi 2002). Pri tem tudi pri izbiri delovne sile pričakujejo prilagodljive, fleksibilne, k projektom usmerjene delavce, ki so večstransko usposobljeni. Tako se od novih zaposlenih pričakujejo tako znanje kakor tudi t. i. mehke veščine (zmožnost timskega dela, komunikacijske spretnosti, obvladovanje stresnih situacij in reševanje problemov ...).

»Delo je dobrina, na kateri sloni sodobna družba, in je zavarovano z Ustavo RS podobno, kot so zavarovane nekatere druge najpomembnejše dobrine, kot so človekove svoboščine in pravice, lastnina in druge« (Vodovnik 2003, 17). Mednarodnopravna in slovenska državna ureditev določata kot dolžnost države, da zagotavlja pogoje za življenje, delo in osebni in poklicni razvoj svojih državljanov (Vodovnik v Černak Meglič in Tomšič 1998, 69).

Po Ignjatoviću (v Svetlik in drugi 2002, 132) ima delo za posameznika vsaj tri različne pomene: prispeva k produkciji dobrin in storitev, zagotavlja posamezniku in njegovi družini vir dohodka oziroma vir blaginje ter daje posamezniku občutek vrednosti, identitete in namena.

Tudi po Svetliku (2002) so za posameznike v organizaciji ključne njihove potrebe in interesi. Za svoje delo dobijo plačilo, s katerim si potem zagotovijo zmaterialna sredstva za življenje: hrano, obleko, stanovanje.

Pričakovanja mladih do zaposlitve so neposredno povezana z njihovim odnosom do dela in tudi s spremembami vrednostnega sistema vrednot.

Po Inglehart (v Rus in Toš 2005, 7) v postindustrijskih in postmodernih družbah vrednotna usmeritev postaja vse pomembnejša, saj smo se obrnili stran od materialnega in se v materialno zasičenih industrijskih družbah tako zmanjšuje zanimanje za povečevanje gmotnega standarda. Mladi posledično tudi dajejo večji poudarek na osebni integriteti posameznika in uresničevanju lastnih ciljev.

Odnos do dela se je skozi čas preoblikoval, pri čemer sociologi ugotavljajo, da so pričakovanja podobna temu, kar mladi pričakujejo od prostega časa, in sicer, da je delo vznemirljivo in da pomaga pri razvoju njihove ustvarjalnosti (Ule in drugi 2000).

Ta spremenjen odnos do dela je neposredno povezan tudi z vrednotami in vrednotnimi usmeritvami. Po Nastran Ule (1996) »gre za spremembo vrednotnih usmeritev mladih od »materialno-kariernih« k »postmaterialno-osebnostnim« vrednotam« (Nastran Ule 1996, 240).

4.3.3 Mladi na trgu dela in fleksibilne oblike zaposlovanja

Zavod RS za zaposlovanje v svojih Strokovnih izhodiščih za leti 2015 in 2016 ocenjuje, da mladi na trgu dela sodijo med najbolj ogrožene skupine. Pogosto delajo v prekarnih zaposlitvah in po navadi v obdobju krize prvi izgubijo zaposlitev. Zaradi svoje mladosti se tudi srečujejo z diskriminacijo (ZRSZZ 2014; ZRSZZ 2015).

Danes se Evropska unija nahaja v obdobju globalne konkurenčne tekme in se ob neugodnih demografskih procesih na mnogih področjih sooča z izzivi, ki korenito spreminjajo tudi trg dela. Tako manj gotove, fleksibilne oblike zaposlovanja vse bolj zamenjujejo tradicionalne oblike zaposlenosti za nedoločen čas (Vertot 2009). Določeni avtorji, zaradi nedosegljivosti stabilne oblike zaposlovanja, začenjajo dvomiti v pojem prehoda iz mladosti v odraslost (Furlong in Kelly v Lavrič in drugi 2010, 46).

Po podatkih iz Poročila o razvoju Urada Vlade Republike Slovenija za makroekonomske analize in razvoj (UMAR 2006; 2008; 2010; 2015) stalno narašča delež zaposlitev za določen čas. Največje povečanje začasnih zaposlitev pa je prišlo prav pri mladih v Sloveniji. Iz analiz UMAR 2015 (UMAR), kjer so se aktivno posvetili problematiki brezposelnosti mladih v Sloveniji, je razvidno, da so mladi v povprečju bolj pripravljeni sprejeti zaposlitev za krajši čas ali tako, ki ne ustreza njihovim kariernim ciljem. Kot

kažejo podatki o povprečnem trajanju brezposelnosti pred zaposlitvijo, so mladi zato brezposelni manj časa, kot drugi iskalci zaposlitve.(UMAR 2015, 22).

Vstop na trg dela predstavlja danes vsem, še posebej pa mladim, svojevrsten izziv, saj delodajalci pogosto ponujajo fleksibilne oblike zaposlovanja, ki ne nudijo zaposlitvene varnosti. Uspešen prehod v zaposlitev postavi mlade v enakovreden položaj, hkrati pa omogoča tudi ekonomsko neodvisnost.

»Svet Evrope in Evropska komisija opredeljujeta uravnovešenost med fleksibilnostjo in varnostjo kot enega od kazalcev kakovosti dela in kot smernico pri zaposlovanju v Evropski uniji« (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2004, 239). Slovenski trg dela je glede na prožnost zaposlovanja v primerjavi s trgom dela drugih držav članic Evropske unije tog in zaprt sistem, v katerem velja, da je vključevanje mladih na trg dela rigiden proces, odstotek nezaposljivosti in brezposelnosti med mladimi pa velik (Ignjatović in Kanjuo Mrčela 2004).

Po ugotovitvah Evropske komisije (Evropski ekonomsko-socialni odbor SOC/503 2014) prav fleksibilne oblike dela in zaposlovanja omejujejo ljudi v življenjskih prehodih, ki so npr. prehod med šolanjem in zaposlovanjem, prehod med statusi, prehodi med delovnimi mesti idr., ter ustvarjajo življenjske razmere, ki so za posameznika mnogo kompleksnejše in zahtevnejše, saj prav ta prožnost ne zagotavlja varnosti.

4.3.4 Skupine na trgu dela

Celotno prebivalstvo neke države lahko z **vidika trga dela** razdelimo na delovno aktivno in delovno neaktivno prebivalstvo. V skupino **aktivnega prebivalstva** sodijo vse osebe, tako zaposlene kakor tudi brezposelne, stare 15 in več let.

- »**Zaposleni** so tisti, ki opravljajo delo za nedoločen ali določen čas in so registrirani na Zavodu RS za zaposlovanje kot zaposleni« (Setnikar Cankar in Hrovatin 2000, 161).
- **Brezposelne osebe** so tisti, ki ne delajo, niso zaposlene, samozaposlene ter ne opravljajo dela za plačilo. Aktivno pa iščejo delo in so na Zavodu RS za zaposlovanje registrirane kot brezposelne. Pri tem Setnikar Cankar in Hrovatin (2000) izpostavita, da neprijavljeni brezposelni niso zajeti, zato je število vključenih v to kategorijo pri nas navadno manjše od dejanskega števila brezposelnih.

Delovno neaktivno prebivalstvo je tisto prebivalstvo, ki ostane doma, se šola, je upokojeno, dolgotrajno bolno ali dela sploh ne išče (Samuelson in Nordhaus v Avflič 2015, 4).

V prvem četrtnem letju 2016 je bilo v Sloveniji zabeleženih 760.000 neaktivnih prebivalcev, med katerimi je relativno velik delež mladih (v starosti 15–24 let) – 23,7 %, povprečje EU je 18,9 % (STAT.SI 2016)

4.3.5 Brezposelnost in revščina mladih

Tudi na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje poudarjajo, da sta obdobje korenitih sprememb, ki pretresa slovenski trg dela, ter prestrukturiranje slovenskega gospodarstva močno vplivala na zaposlovanje in strukturno brezposelnost, pri čemer jim največji izziv med drugim predstavlja tudi vidik brezposelnosti mladih (ZRSZZ 2015).

Brezposelnost je zelo kompleksen družbeni pojav. Določene skupine prebivalstva znajo biti bolj ranljive in ogrožene kot ostale. Med ranljive skupine spadajo tudi mladi. Kažejo tudi, da se med mladimi v Sloveniji brezposelnost skokovito povečuje (ZRSZZ 2015). Če je bilo februarja 2008 registriranih 18.480 brezposelnih mladih do 29. leta starosti, se je ta številka do februarja 2013 dvignila na 29.938. V skupini mladih odraslih v starostni skupini od 25 do 29 let je bilo februarja 2008 registriranih 10.102 brezposelnih, februarja 2013 pa 18.065.

V Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZZ 2015) se ukvarjajo s problemom, kako lahko zagotovijo mladim bolj kakovosten vstop na trg dela. Ena od možnosti je evropska shema jamstev za mlade v okviru evropske spodbude za mlade 2013. Članice EU so se zavezale, da bodo mlajšim od 25 let, v primeru nastopa brezposelnosti ali po končanju formalnega izobraževanja, v štirih mesecih zagotovile vajeništvo, pripravništvo, nadaljnje izobraževanje ali zaposlitev. Slovenija tukaj izstopa, saj je skoraj dve tretjini mladih brezposelnih v skupini med 25 in 29 leti starosti.

Brezposelnost se razume kot stanje brez uradne zaposlitve, pri čemer so statistični podatki vezani na brezposelne osebe, registrirane na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje. Vzrokov za brezposelnost je več, pri čemer jo lahko povezujemo s fizično ali psihično nezmožnostjo opravljanja dela, vplivom družbe in težavami v družini. Brezposelnost je tudi odvisna od gospodarskega stanja v državi.

Brezposelnost negativno vpliva na posameznika in okolico, saj se zaradi finančnega primanjkljaja, ki ga oseba občuti, zniža kakovost življenja. Na lestvici negativnih stresorjev predstavlja izguba zaposlitve eno od večjih travmatičnih dogodkov v življenju posameznika, prav tako trajna brezposelnost. Ob brezposelnosti se pojavijo izpadi, ki vključujejo socialno izključenost posameznika, prav tako se osebe zaradi finančnega primanjkljaja osredotočajo izključno na dobrine, ki so pomembne za preživetje (hrana, stroški, obleka), in pogosto vodi v revščino.

4.3.6 Prehod mladih iz izobraževanja na trg delovne sile

V poročilu Evropske spodbude za zaposlovanje mladih so za lajšanje prehoda iz izobraževanja v zaposlitev predstavljeni primeri dobrih praks iz EU (Evropski ekonomsko-socialni odbor SOC/503 2014).

V časih gospodarske recesije podjetja iščejo izkušeno delovno silo. Mladi izobraženci, ki poznajo le teorijo, ne pa praktičnega delovnega okolja, so za delodajalce nezanimivi. To je velika ovira za vstop na trg dela.

Litovski projekt (ang. *Thinking outside the box*) ima cilj mladim omogočiti več pripravnih v podjetjih in jih s tem usposobiti za dejansko zaposlitev.

Nekatere fundacije, kot na primer (ne. *Implacementstiftungen*), ki deluje v okviru avstrijskega zavoda za zaposlovanje, povezujejo podjetja, ki iščejo ustrezne kadre z iskalci zaposlitve, ki jim manjka še del usposabljanja do končne zaposlitve. Podjetja in zavod si delijo stroške izobraževanja in plačila. Ocene projekta kažejo, da je bilo po treh mesecih po izteku projekta kar 75 % udeležencev programa zaposlenih.

Od leta 2011 v Franciji poteka medsektorsko sodelovanje med socialnimi partnerji, ki podpira mlade z visokošolsko izobrazbo ali brez nje, pri iskanju zaposlitve. Poudarek je na usposabljanju mladih za iskanje zaposlitve. Kar 65 % udeležencev programa je po usposabljanju uspelo dobiti zaposlitev, kar je 18 % več kot pri kontrolni skupini, ki v program ni bila vključena.

Na Irskem poteka program (ang. *Jobbridge*), ki vključuje mlade iskalce zaposlitve, ki vsaj 78 dni prejemajo socialno pomoč. Na voljo so jim pripravništva, ki trajajo šest do osem mesecev, tako v javnih, kot v zasebnih podjetjih. Poleg socialne pomoči praktikanti dobilo še 50 evrov na teden plačila. Pomanjkljivost tega programa je, da izključuje tiste mlade, ki

se še izobražujejo in poleg tega še delajo s krajšim delovnim časom. Ker ne prejemajo socialne pomoči, ne morejo izkoristiti prednosti programa.

Škotska ima program (ang. *Community Jobs Scotland*), ki je začel z delom leta 2011, kot projekt škotskega Sveta za prostovoljne organizacije. Mladi brezposelni v sodelovanju z tretjim sektorjem dobijo zaposlitev za obdobje od šest do devet mesecev. Vključuje mlade z osnovno in visoko izobrazbo. Po uspešnem postopku prijave delajo na dejanskem delovnem mestu, dobivajo plačilo in potrebno usposabljanje. Od 4000 sodelujočih jih je več kot 47 % prešlo v zaposlitveno razmerje, 63 % pa je od usposabljanja in prostovoljnega dela imelo posredne koristi.

Na Danskem delodajalci v sodelovanju s sindikati in skladi za spodbujanje zaposlovanja ponujajo mladim, ki so končali šolanje, pripravništvo za delovne izkušnje in specializacijo v svoji stroki. Možnost zaposlitve je tako dobilo okoli 60 % udeležencev programa.

Slovenija je s projektom »Moje izkušnje« dobila nagrado Mednarodne organizacije dela. Študenti prek spletne platforme vzpostavijo stik z delodajalci, ki jim po opravljenem pripravništvu izdajo ustrezna potrdila.

V Španiji dosega dobre rezultate zasebna fundacija (spa. *Novia Salcedo*), ki nudi program pripravništva. Več kot 52 % mladih, ki so se ga udeležili, je dobilo delo.

Češka je za delodajalce izvedla projekt (ce. *POSPOLU SKUPAJ*). Zavzemajo se za spremembe pri organizaciji izobraževanja, večje možnosti učenja na delovnem mestu in več sodelovanja med šolami in podjetji pri prilagajanju učnih načrtov. Projekt je predvsem namenjen področju strojništva, elektrotehnike, gradbeništva, informatike in prometa.

Portugalska projekta (ang. *Think Industry*) in (ang. *F1 in Schools*) podpira mreža tehnoloških centrov. Razvijajo nova znanja in spretnosti, uporabo novih orodij in strojev. Šole in gospodarstvo skupaj želijo izboljšati podobo tehničnih poklicev in mlade pripraviti na zahteve trga.

Italijanski dijaki zadnjih dveh letnikov srednjih šol v obdobju 2014–2016 v programu izboljšane vajeniške dobe pridobivajo praktične izkušnje v podjetjih.

Vrzel med izobraževanjem in prvo zaposlitvijo pomaga premostiti tudi večja čezmejna mobilnost s ciljem pridobivanja delovnih izkušenj.

Primer dobre prakse na tem področju je sporazum med Nemčijo in Španijo, ki predvideva zaposlitev in usposabljanje za okoli 5000 mladih Špancev do leta 2017. Nemška programa (ang. *The job of my life*) in (ang. *Make it in Germany*) si prizadevata mlade privabiti v Nemčijo, kjer bi se usposobili za deficitarne poklice. Med pripravništvom udeleženci dobijo krite stroške tečaja nemščine v matični državi in v Nemčiji, ter stroške selitve. Če delodajalec ni zadovoljen, lahko po koncu pripravništva sledi dodatno usposabljanje za dobo do teh let in pol. Med tem časom mladi prejemajo štipendijo in finančno pomoč ter podporo v vseh sferah življenja.

Vključevanje prek izmenjave (ang. *Integration durch Austausch*) je program, ki pomaga mladim s težavami pri vstopu na trg dela. Ponuja jim pridobiti praktične poklicne izkušnje v drugi državi EU. Program sofinancira Evropski socialni sklad in je šest mesecev po končani izmenjavi pomagal do zaposlitve 41 % udeležencem. 18 % jih je zaključilo usposabljanje, 7 % šolo in 4 % študij.

Reforma zaposlitvene mreže EURES¹ bo boljše uskladila ponudbo in povpraševanje na trgu dela. Zelo važno pa je, da se EURES uporablja v vseh državah EU kot orodje politike trga dela in da se objavljajo prosta delovna mesta. Pobuda »Tvoja prva zaposlitev EURES« spodbuja čezmejno mobilnost mladih, ki dobijo prvo zaposlitev (ne usposabljanja ali pripravništva), ter povrnjene stroške selitve.

Opazovalne skupine, ki bi jih morali uvesti na regionalni in/ali sektorski ravni, bi boljše uskladile ponudbo znanj in spretnosti s potrebami trga. Tako bi lahko zgodaj ugotovili potrebe trga in se skupaj s socialnimi partnerji ažurno odzvali na ekonomske, zakonodajne in tehnične spremembe, ter potrebe podjetij in trga dela.

4.3.7 Fleksibilizacija zaposlovanja in neodvisnost mladih

Fleksibilizacija zaposlovanja je proces spreminjanja in sprotne prilagajanja pogojev in organizacije dela. Cilj je doseči čim večjo raznovrstnost in prožnost. Da bi dosegli čim večjo varnost, moramo združiti varne ekonomske okvirje v fleksibilnosti (socialna kontrola gospodarstva, zagotovljen prihodek ipd.) s samo fleksibilizacijo dela. To je koncept varne fleksibilnosti (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2004). Še vedno pa take oblike zaposlovanja

¹ EURES (ang. EUROpean Employment Services) je omrežje javnih služb za zaposlovanje in nacionalnih partnerjev iz 32 držav članic EU/EGP in Švicarske konfederacije.

nudijo manjšo varnost za zaposlenega. Zato so vse večji pritiski, da se ponovno preveri koncept varne fleksibilnosti (Karierni center UL 2013).

Prožnost dela in delovnih organizacij je posledica ekonomskih in družbenih sprememb pozne postmoderne družbe. Po Ignjatoviču (2002) lahko fleksibilizacijo zaposlovanja razumemo kot multidimenzionalne procese, ki hkrati potekajo na različnih ravneh in v različnih obsegih, svoj pomen pa dosežejo šele na lokalni mikro ravni kot procesi deregulacije in diferencializacije zaposlovalnih sistemov, politik oziroma strategij zaposlovanja posameznih podjetij, kot organizacijo delovnega procesa v vse bolj »sovražnem« okolju ter kot načine reguliranja sindikatov in zaposlenih oziroma iskalcev zaposlitve glede na te spremembe. Prav tako je konceptualizacija prožnosti dela povezana z redefinicijo in razširjenim pojmovanjem dela. Zaposlitev za nedoločen čas vse bolj izpodrinjajo druge, ki včasih tudi niso plačane (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2015). Pri spreminjanju standardov zaposlovanja so se pojavile nove oblike, ki vključujejo zaposlitev za določen ali skrajšan delovni čas, samozaposlovanje in numerična prožnost. Prav tako se prožnost, kamor sodijo funkcionalna, prostorska in časovna prožnost, nanaša na organizacijo dela. Tudi Svetlik (v Pirher in drugi 1994, 124) pravi, da »smo priča vse bolj nestalnim delovnim karieram, ki so vse pogosteje sestavljene iz faz začasnih zaposlitev, nezaposlenosti in prehodov med njimi«. Tako se analitiki in raziskovalci že zadnjih nekaj desetletij posvečajo vsebinam, vezanim na neprijazno fleksibilizacijo dela in zaposlovanja. Po Kanjuo Mrčela in Ignjatoviču (2004) je fleksibilizacija dela proces, kjer se spreminjajo pogoji zaposlovanja in organizacije dela s ciljem doseganja vse večjo raznovrstnost, čemur lahko pripišemo tako pozitivne kakor negativne lastnosti za organizacije in zaposlenega.

Slovenija se trenutno nahaja nekje med zahodnoevropskim sistemom liberalnega in fleksibilnega trga delovne sile, z močnim konceptom varnosti zaposlenih in vzhodnoevropskim modelom, ki je bolj tog in rigiden trg dela. Sicer ima elemente tradicionalnega industrijskega trga delovne sile, vendar za mlade veljajo nova, bolj prožna merila. Pripadniki mladih se tako težje uveljavljajo na trgu dela in opravljajo bolj negotova dela. Mladi zaradi te negotovosti tudi podaljšujejo študij, zato da bi lahko še naprej delali preko študentskih servisov (Karierni center UL 2013).

Podjetja na slovenskem trgu delovne sile se pri fleksibilnem zaposlovanju najpogosteje poslužujejo zaposlitve za določen ali za skrajšan delovni čas, samozaposlitve,

pogodbenega dela ali dela v izmenah. Te oblike fleksibilnega dela se uvrščajo v »negativne« oblike.

Obstajajo pa tudi »pozitivne« oblike fleksibilnega dela, ki so prijaznejše do zaposlenih. Na slovenskem trgu delovne sile se lahko tako srečamo z delitvijo dela, delom na domu in z delom na daljavo.

Današnje okolje, v katerem delajo organizacije, je vse bolj dinamično. Tako se od zaposlovalcev zahteva prilagodljivost glede politike dela in ekonomskih razmer, posledično se to občuti na trgu dela. Kanjuo Mrčela in Ignjatović (2004) vidita dileme, ki jih fleksibilizacija dela prinaša na trg dela, kot predmet debat. »Fleksibilizacija pojem zaposlitve, ki jo v standardni obliki razumemo kot obliko zaposlitve s polnim delovnim časom in za nedoločen čas, razširja na drugačne, nove oblike. Te drugačne oblike zaposlitve so lahko neformalne ali manj formalne, lahko pa so celo neplačane« (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2004, 25). Namen vseh takih oblik zaposlovanja je povečati učinkovitost in uspešnost organizacije.

Prav pogoji, vezani na zaposlovanje in delo, so ključni za doseganje ekonomske neodvisnosti mladih, pri čemer se ne moremo zavezati upanju na dobre možnosti pri zaposlovanju, saj je Slovenija med državami EU na prvem mestu v deležu začasnih zaposlitev med mladimi. Narašča pa tudi delež mladih, ki niso niti zaposleni, niti vključeni v izobraževanje. Leta 2015 je le-ta znašal 15,9 %.

4.4 Raziskave o pričakovanjih in realnosti na trgu dela

4.4.1 Raziskava Slovenska mladina 2000

Raziskava Mladina 2000 (Miheljak in drugi 2002) v svojih ugotovitvah opozori na spremembe pri življenjski in vrednotni orientaciji mladih v Sloveniji. Po Ule (2004) se je premik zgodil od »materialno-kariernih« k »postmaterialno-osebnostnim« vrednotam.

Ko so mladi ocenjevali zadovoljstvo na delovnem mestu, je bila povprečna ocena 3,98 (ocenjevalna lestvica do 5). Skoraj polovica (44,6 %) jih je bila mnenja da prejema pre nizko plačo, približno tretjina (31,8 %) jih je menila da nimajo veliko možnosti za napredovanje, četrtnina (20,6 %) pa je bila mnenja, da njihovo delo ni cenjeno (Miheljak in drugi, 2002).

Avtorji pa opozarjajo, da je treba pri podatku o zadovoljstvu na delovnem mestu upoštevati, da se pričakovanja ljudi znižajo, ko se zaposlijo. Zaposlitev je videna kot dobrina, ki vnaprej ni zagotovljena. Zadovoljstvo je tukaj (ne)reflektirana ocena, pri kateri mladi menijo, da so dosegli meje svojih zmožnosti. Četudi na zunaj odraža zadovoljstvo ni nujno, da si ne želi še česa drugega in mu to povzroča stisko (Mencin Čeplak v Mihelj in drugi 2002, 165).

Iz rezultatov raziskave so tudi ugotovili, da mladi izražajo največji strah in zaskrbljenost v povezavi z delom in zaposlovanjem, kar se je še posebej izrazilo med mladimi zaposlenimi.

To lahko razumemo kot kazalnik bolj idealističnih romantičnih predstav in neobremenjenosti mladih z delom in zaposlovanjem oziroma kot kazalnik neobremenjenosti in visokih pričakovanj do razpoložljivih del in zaposlitev (kot jih trg dela dejansko zagotavlja).

V raziskavi ni izražalo strahu pred brezposelnostjo in nezmožnostjo zaposlitve 47,7 % še nezaposlenih mladih, medtem ko jih je 42 % izrazilo strah pred tem.

49 % anketirancev je izrazilo strah pred izgubo zaposlitve, medtem ko 36,8 % zaposlenih mladih tega ni izražalo (Mihelj in drugi 2002).

4.4.2 Raziskava Slovenska mladina 2010

V raziskavi Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) so raziskovalci ugotovili, da se mladi v Sloveniji soočajo s težavami pri prehajanju na trg dela. To pa vpliva na njihove možnosti, da dosežejo neodvisnost in si ustvarijo lastno družino. Raziskava velja za enega od temeljnih dokumentov, po katerih je tudi Urad za mladino RS za osebe, stare od 15 do 29 let, pripravil nacionalni program. Dokument bo vlada RS tudi uporabila pri ustvarjanju politike reševanja težav mladih (Lavrič in drugi 2010).

Ključne ugotovitve **poglavja o zaposlovanju in podjetništvu mladih** (Klanjšek in Lavrič v Lavrič in drugi 2010, 139) skupaj s priporočili za izvajanje mladinske politike so, da je v EU Slovenija vodilna po številu mladih z začasno zaposlitvijo. Slovenski trg dela je za mlado populacijo nadpovprečno prilagodljiv. Delež začasno in delno zaposlenih aktivnih mladih med 15 in 24 leti starosti v Sloveniji presega delež v ostalih gospodarsko najbolj razvitih državah Evrope (EU 15), oz. EU v celoti (EU 27). V Sloveniji mladi prednjačijo pri izmenskem, večernem, sobotnem in nedeljskem delu. To je v nasprotju s trendi v

ostalnih razvitih družbah EU. Od leta 2000 se je v desetih letih delež zaposlitev za nedoločen čas skoraj prepolovil, povečal pa se je delež mladih, ki so brezposelni ali z manj stabilnimi oblikami dela. V starostni skupini od 15 do 24 let je brezposelnost leta 2000 dosegla 18 %, leta 2010 pa že 25 %. Demografski trendi kažejo na upadanje brezposelnosti mladih, to pa še ne pomeni, da bodo vsi mladi iskalci zaposlitve v enakovrednem položaju. Ravno tako je izginila prednost terciarne izobrazbe, ki je še leta 2000 dvakrat zmanjšala verjetnost za brezposelnost. V letu 2010 je ta prednost v celoti skopnela.

Rastoče število mladih diplomantov in predvsem diplomantk, ki ne bodo našli izobrazbi primerne zaposlitve, bo mladinsko politiko postavilo pred velik izziv. Raziskava Mladina 2010 kaže, da je nezaposlenost žensk v starostni skupini od 25 do 29 let dvakrat večja kot pri ustreznih moški populaciji.

Poglavje o **Ekonomskem položaju mladih** (Klanjšek v Lavrič in drugi 2010, 280) in priporočila za izvajanje mladinske politike kažejo, da je stopnja tveganja revščine med slovensko mladino opazno nižja, kot drugod v Evropi. Tukaj pa moramo upoštevati dejstvo, da se mladi v Sloveniji pozno odselijo od staršev. Razpoložljivi dohodek mladih v Sloveniji je po podatkih Eurostata precej nižji od povprečja v EU25. Isti podatki pa tudi kažejo, da realno raste razpoložljivi dohodek mladih med 16 in 24 letom. Kupna moč mladih v Sloveniji se tako približuje kupni moči mladih iz ekonomsko bolj razvitih držav EU, npr. Avstrije, Nemčije, Italije. Mesečni razpoložljivi dohodek se leta 2010 glede na leto 2000 realno ni veliko spremenil, giblje se okoli 500 evrov. V tem obdobju se je sicer zmanjšal delež redno zaposlenih, ki pa so leta 2010 prejeli višje dohodke kot leta 2000. Hkrati se je povečal delež honorarno zaposlenih, ki so leta 2010 prejeli realno nižje dohodke kot leta 2000. Spremenila se je tudi struktura virov dohodkov mladih. Manj jih dobiva redne plače ali socialne prejemke, več jih prejema štipendije in dohodke iz honorarnega in študentskega dela. Opazne pa so razlike med zaslužki pri mladih moških in mladih ženskah. Najbolj je to opazno pri samozaposlenih, najmanjše pa so te razlike pri zaposlenih za nedoločen čas.

Ključne ugotovitve poglavja **Bivanjske razmere mladih** (Klanjšek in Lavrič v Lavrič in drugi 2010, 303) so, da je v skupnem gospodinjstvu s starši leta 2010 živelo več kot 66 % mladih. Leta 2000 je bil odstotek le 44,4 %. Seveda so materialni razlogi pomemben dejavnik za to. V starosti od 25 do 29 let dobre tri četrtine nezaposlenih mladih živijo pri starših v hišah, medtem ko pri starših v stanovanjih živi le slaba tretjina tistih, ki so redno

zaposleni in zaslužijo vsaj 1000 evrov. Zanimivo je, da se mladi v lastnem domu v povprečju ne počutijo veliko bolje. Napredek digitalnih in komunikacijskih tehnologij je v zadnjem desetletju naredil bivanje v skupnem gospodinjstvu s starši bolj sprejemljivo. Podaljševanje vključenosti v izobraževalni sistem očitno ni pomemben razlog za daljše bivanje pri starših. Tudi hedonizem in nepripravljenost za sprejem odgovornosti ni ključen razlog za podaljševanje sobivanja. Okoli 50 % mladih, ki ima pri 29 letih že vsaj enega otroka, živi v lastnem gospodinjstvu. Pri starših živi le še dobrih 15 % takšnih mladih. Ne glede na starost mladi v Sloveniji ocenjujejo, da je njihov bivanjski standard zadovoljiv. Le 1,6 % vprašanih pravi, da so njihove stanovanjske razmere slabe, oz. zelo slabe.

Musil in Lavrič (v Lavrič in drugi 2010, 323) navajata ključne ugotovitve v poglavju **Vrednote, trajnostni način družbenega delovanja in vizije prihodnosti**: Pri slovenski mladini se nadaljuje trend upadanja pomena družbenih tem, npr. politike, raste pa pomen zasebnih tem, npr. zdravje, družina, prijatelji. Interes mladih je bolj usmerjen na vsakdanje, življenjske teme. Negotove in hitro spremenljive družbene razmere pa so pri mladih povečale individualnost in tekmovalnost.

Pomanjkanje denarja, stanovanjska problematika in negotovost pri zaposlovanju so razlogi za nelagodje in strah mladih in se v zadnjem desetletju še povečujejo. Zanimivo je, da so bolj optimistični glede osebne prihodnosti, manj pa glede prihodnosti naše družbe. Optimizem mladih glede lastne in družbene prihodnosti se od leta 1995 ni bistveno spremenil.

4.4.3 Raziskava Slovenska mladina 2013

Za razliko od predhodne raziskave Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) je podnaslov poročila Mladina 2013 (Flere in drugi 2014) opremljen z naslovom: **»Življenje v času deziluzij, tveganja in prekarnosti«**, ki napoveduje izsledke raziskave Slovenska mladina 2013, katere cilj in namen sta bila vpogledati v celostno sliko življenja slovenske mladine med 16. in 27. letom starosti.

Raziskava Mladina 2013 (Flere in drugi 2014) ugotavlja, da je glede na položaj revščine slovenska mladina v boljšem položaju, kot njihovi evropski vrstniki. Tukaj je izpostavljen predvsem uspešen sistem socialnega varstva, podporna mreža in podaljšano bivanje mladih pri prvotnih družinah.

Slovenska mladina pa je precej bolj pesimistična glede gospodarskega položaja države v prihodnosti. Njihovi vrstniki iz Hrvaške in Kosova so, kljub slabšem socialnemu in ekonomskemu položaju, bolj optimistični. Negativen trend pa se je pokazal tudi pri videnju njihove lastne prihodnosti.

4.4.4 The Life-Patterns-Study 2004

Po Wyn (2004) so v študiji o življenjskih vzorcih prve generacije mladih Avstralcev, ki so odložili prehod na trg dela (ang. *The Life-Patterns-Study*), ugotovili, da večina udeležencev dobi stalno zaposlitev pri 27. letu starosti, pri čemer mladi zaradi dolgih delavnikov niso izrazili zadovoljstva. Za to populacijo mladih je značilno, da je to generacija mladih, ki je v velikem odstotku še študirala in hkrati posegala po občasnih priložnostnih honorarnih delih. Izsledki raziskave kažejo, da je 68 % udeležencev raziskovalnega vzorca, ki so dopolnili 27 let, dobilo stalno zaposlitev, od tega 76 % s polnim delovnim časom.

4.4.5 Primerjava mladine Slovaška – Velika Britanija 1997

Stainton Rogers in drugi (1997) so v raziskavi, ki je vključevala dve skupini študentov iz dveh držav z različnim političnim ozadjem (Slovaške in Velike Britanije), pri obeh skupinah mladih po zaključku šolanja ugotovili veliko negotovosti, vezane predvsem na zaskrbljenost glede brezposelnosti (Stainton Rogers in drugi 1997). Mnogi udeleženci raziskave so obupali nad idealom prave zaposlitve in sprejeli delo, ki jim ga je trg ponudil. Prav tako so se zadovoljili in sprejeli kratkotrajne oblike dela in zaposlitve. Določen delež mladih pa se je tudi odločil za samozaposlitev. Raziskava je za nas zanimiva, saj je Slovaška podobno kot Slovenija iz komunističnega sistema, v katerem so živele generacije staršev današnje mladine in se niso soočale z brezposelnostjo, prešla v sodobno demokratično družbo, kjer vladajo interes liberalnega kapitalizma in fleksibilne oblike zaposlovanja. V Veliki Britaniji pa mladi izražajo zaskrbljenost glede njihovih možnosti na trgu delovne sile in je predvsem povezana s pričakovanjem mladih, da jim bo delo v veselje in zadovoljstvo.

5 METODOLOGIJA

Lastna raziskava, uporabljena v diplomskem delu, je narejena po kvantitativni raziskovalni metodi. V empiričnem delu naloge je zajeta metodologija raziskovalnega dela, ki zajema predstavitev udeležencev, izbor vprašanj, s katerimi smo preverjali področja (izobraževanje, delo, vizija, realnost in pričakovanja) glede na hipotezi, postopek za pridobivanje podatkov, prikaz dobljenih rezultatov ter njihova interpretacija s podanimi omejitvami raziskave na temo mladine.

5.1 Udeleženci

Glede na namen preučevanja določenega starostnega obdobja, vezanega na študij in vstop na trg dela znotraj populacije mladih, so bili udeleženci naključno izbrani posamezniki iz širše populacije, pri čemer je bila starostna omejitev med 21 in 29 let. V raziskavi je sodelovalo 458 udeležencev, od katerih jih je 62 v celoti izpolnilo anketni vprašalnik. Od teh jih je 46 (74,2 %) izpolnjevalo kriterij glede starosti (med 21 in 29 let). Pri končni analizi smo upoštevali samo vse v celoti izpolnjene anketne vprašalnike, ki so izpolnjevali starostni kriterij.

Udeležence smo obravnavali glede na to, ali še študirajo (študent) oz. ali so že zaključili šolanje in so že aktivno vpeti na trgu dela (ne-študent). V skupini »študent« je 56,5 % vzorca, povprečna starost je 23,57 leta ($N = 26$, $SD = 2,33$); v skupini »ne-študent« je 43,5 % vzorca, povprečna starost udeležencev je 26,45 leta ($N = 20$, $SD = 1,70$).

Prav tako smo jih obravnavali glede na to, v katero starostno skupino sodijo: post adolescenca (21 do 24 let) ali mladi odrasli (25 do 29 let). Glede na porazdelitev v starostni skupini bilo 21 oseb (45,7 %) v skupini 21 do 24 let in 25 oseb (54,3 %) v starostni skupini 25 do 29 let. Povprečna starost udeležencev je 24,83 leta ($N = 46$; $SD = 2,51$), povprečna starost moških je 25,11 leta ($N = 9$; $SD = 2,23$), žensk 24,77 leta ($N = 37$; $SD = 2,59$).

5.2 Merski pripomočki

Anketni vprašalnik poleg demografskih vprašanj (spol, starost) vsebuje lastna vprašanja in vprašanja iz obstoječih raziskav slovenske mladine, in sicer iz segmenta, vezanega na delo in ekonomsko neodvisnost mladih.

Pri sestavi vprašalnika so bili v pomoč že obstoječi vprašalniki in raziskave na temo mladine:

- Mladina 2000 (Mihelj in drugi 2002)
- Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010)
- Primorska univerza (VIRS Primorske 2011)

Vprašalnik sestavljajo socio-demografska vprašanja in štiri tematski sklopi: 1 – izobraževanje, 2 – zaposlitev in delo, 3 – bivanjski pogoji, 4 – vrednote in prihodnost.

5.3 Postopek

Spletno anketo smo zasnovali pod naslovom Mladi med realnostjo in pričakovanji ter jo postavili na spletno stran EnKlikAnketa (1KA). Tako smo jo razposlali po spletu, jo delili na Facebooku in prosili prijatelje, da jo delijo po svojih kanalih, ter s tem zagotovili, da je bila razdeljena naključno izbrani splošni populaciji po metodi snežne kepe.

Anketa je bila objavljena 31. maja 2016, podatki so bili pridobljeni v časovnem obdobju od 1. do 30. junija 2016.

Udeležence smo obravnavali glede na starost (21 do 24 let, 25 do 29 let) in glede na status (študent, ne-študent). Po teh merilih smo jih razdelili v dve skupini: v skupino v procesu izobraževanja (študent) ter v skupino tistih, ki je šolanje zaključila in je na trgu dela (ne-študent). Na podlagi te opredelitve smo ugotavljali, ali obstajajo podobnosti med udeleženci glede na pričakovanja in realnost ob vstopu na trg dela. Preverjali smo, ali obstajajo statistično pomembne razlike med skupinama.

Statistično analizo podatkov smo opravili v programu SPSS, verzija 17.0. Osnovni nivo analize smo predstavili s predstavitvijo rezultatov glede na frekvenčno porazdelitev. V nadaljevanju smo opredelili deskriptivne lastnosti udeležencev in dobljenih rezultatov.

Glede na majhnost vzorca smo za preverjanje distribucije in odstopanja od normale uporabili Shapiro-Wilkov test.

Preverjanje razlik med skupinama: Glede na porazdelitev podatkov smo za preverjanje statistično pomembnih razlik med skupinama uporabili ne parametrični Mann-Whitneyjev U-test za neodvisne vzorce oz. Levenov t-test za neodvisne vzorce s predvidevanjem o enaki/neenaki varianci.

Velikost učinka: Velikost učinka v primerjavi med skupinama smo zaradi majhnosti vzorca merili tudi s Cohenovim d.

Preverjanje korelacij: Za preverjanje korelacij med dimenzijami vprašanja o delu smo uporabili ne parametrični test Spearmanov rho (rs).

5.3.1 Preverjanje hipoteze 1

Za preverjanje prve hipoteze: »Mladi **se šolajo** v pričakovanju, da se bo njihova naložba obrestovala v (takojšnji) ekonomski neodvisnost« smo upoštevali več dimenzij, s katerimi smo preverjali veljavnost trditve.

Udeležence v skupinah študent in ne-študent smo primerjali v dimenzijah:

- motivacija: zakaj so se izobraževali v določeni smeri,
- pričakovanja v zvezi z zaposlitvijo (javno, zasebno) in realnost v zvezi z zaposlitvijo (javno, zasebno),
- status na trgu dela (zaposlen, brezposeln, študent oz. delam honorarno, delam za nedoločen čas) glede na najvišjo dokončano izobrazbo,
- kje in s kom živiš

5.3.2 Preverjanje hipoteze 2

Za preverjanje druge hipoteze »Mladi ob **vstopu na trg dela** doživijo razočaranje nad ponudbo fleksibilnih oblik zaposlovanja, ki njihovo ekonomsko neodvisnost naredijo nesigurno« smo:

- primerjali skupini študent in ne-študent, zaposlen honorarno ali za nedoločen čas v dimenzijah, s katerimi smo merili
 - zadovoljstvo v zvezi z delom,
 - pričakovanja v zvezi z zaposlitvijo.

6 REZULTATI IN INTERPRETACIJA REZULTATOV

V nadaljevanju predstavljamo rezultate ankete, v kateri je sodelovalo 46 udeležencev. Prikazani so rezultati anketnih vprašanj glede na spremenljivke, s katerimi smo posredno z dobljenimi rezultati opisali mlade med pričakovanji in realnostjo na trgu dela.

6.1 Osnovne statistike vzorca

6.1.1 Frekvenčne porazdelitve spremenljivk

Tabela 6.1: Struktura vzorca glede na status na trgu dela, spol, starost in izobrazbo (N = 46) – frekvenčna porazdelitev

Spremenljivka	Vrednost	Študent (N = 26)		Ne-študent (N = 20)		Skupaj (N = 46)	
		n	%	n	%	n	%
Status	Študent	26	56,5	/	/	26	56,5
	Ne-študent	/	/	20	43,5	20	43,5
Spol	Moški	4	44,4	5	55,6	9	19,57
	Ženska	22	59,5	15	40,5	37	80,43
Starostna skupina	21 do 24 let	19	95	2	5	21	45,7
	25 do 29 let	7	28	18	72	25	54,3
Najvišja stopnja dokončane izobrazbe	Poklicna šola	2	7,7	/	/	2	4,3
	Štiriletna srednja šola	13	50	6	30	19	41,3
	Visokošolski strokovni študij	2	7,7	/	/	2	4,3
	Univerzitetni študij	9	34,6	10	50	19	41,3
	Magisterij/doktorat	/	/	4	20	4	8,7

Iz rezultatov (glej Tabela 6.1) ugotavljamo, da je v raziskovalnem vzorcu zajetih 26 študentov (56,5 %) s povprečno starostjo 23,57 leta (SD = 2,33) in 20 ne-študentov (43,5 %) s povprečno starostjo 26,45 leta (SD = 1,70), pri čemer je več žensk (82,6 %) kot moških (17,4 %). Povprečna starost udeležencev je 24,83 leta (N = 46; SD = 2,51), povprečna starost moških je 25,11 leta (N = 9; SD = 2,23) in žensk 24,77 leta (N = 37; SD = 2,59). Med moškimi udeleženci je več ne-študentov (55,6 %), od žensk se v to skupino uvršča 40,5 %. Glede na primerjavo med skupinama je največ študentov (95 %) starih 21 do 25 let, največ ne-študentov (72 %) pa 25 do 29 let. Prav tako je iz rezultatov razvidno, da jih med študenti 34,6 % (N = 9) nadaljuje šolanje in imajo status študenta; od tega jih je 7,7 % (N = 2) končalo poklicno šolo, 50 % (N = 13) štiriletno srednjo šolo in 7,7 % (N =

2) visokošolski strokovni študij. V skupini ne-študentov je 50 % univerzitetno izobraženih, magisterij ima 20 % udeležencev, 30 % ima končano štiriletno srednjo šolo.

6.2 Status na trgu dela

6.2.1 Status na trgu dela in najvišja dosežena izobrazba

Tabela 6.2: Struktura vzorca glede na status na trgu dela in najvišjo stopnjo končane izobrazbe – frekvenčna porazdelitev

Najvišja dosežena izobrazba	Status	n	%
Poklicna srednja šola	Študent	2	100,0
	Štiriletna srednja šola	Študent	13
Štiriletna srednja šola	Zaposlen	6	31,6
	Skupaj	19	100,0
	Visokošolski strokovni študij	Študent	2
Univerzitetni program		Študent	9
	Brezposeln	1	5,3
	Zaposlen	9	47,4
	Skupaj	19	100,0
Magisterij/doktorat/specializacija	Brezposeln	1	25,0
	Zaposlen	3	75,0
	Skupaj	4	100,0

Opomba: n – numerus; % – odstotek.

Glede na najvišjo stopnjo dokončane izobrazbe in status zaposlitve (glej Tabela 6.2) je največ brezposelnih v skupini univerzitetno izobraženih in več kot univerzitetno izobraženih. Kljub majhnosti našega raziskovalnega vzorca lahko ta podatek povežemo z ugotovitvami drugih raziskav, ki potrjujejo težjo zaposljivost višje izobraženih kadrov (Lavrič in drugi 2010). Tudi analiza Zavoda Republike Slovenije RS za zaposlovanje v svojem poročilu iz leta 2013 poroča, da se število visoko izobraženih brezposelnih že od začetka krize pa do danes povečuje (ZRSZZ 2013).

6.2.2 Tip delovnega razmerja in status na trgu dela

Tabela 6.3: Struktura vzorca glede na glavno področje angažiranja (dela, zaposlitve) v delovnem razmerju – frekvenčna porazdelitev

Status na trgu dela	Tip delovnega razmerja	Tip organizacije, v kateri delate						Skupaj
		ŠOU	SP	JS	NO	ZS	Drugo	
Študent	Študentsko delo	26						26
	Skupaj	26						26
Brezposeln	Podjemna pogodba/AH					2	2	2
	Skupaj						2	2
Zaposlen	Pogodba za nedoločen čas		0	3	0	2		5
	Pogodba za določen čas		0	0	0	4		4
	Podjemna pogodba/AH		0	0	1	2		3
	SP		6	0	0	0		6
	Skupaj		6	3	1	8		18

Opomba: ŠOU – študentska organizacija, SP – samostojni podjetnik; JS – javni sektor; NO – nevladna organizacija; ZS – zasebni sektor; AH – avtorski honorar.

Iz rezultatov (glej Tabela 6.3) ugotavljamo, da je od zaposlenih za nedoločen čas 27,7 % vzorca (N = 5) zaposlenih v javnem sektorju (N = 3), nato v zasebnem sektorju (N = 2), vsi zaposleni za določen čas (N = 4) so v zasebnem sektorju. Po podjemnih pogodbah delajo mladi tako v nepridobitnih organizacijah (N = 1) kakor tudi za zasebni sektor (N = 2). Največ zaposlenih, ki so odgovorili na anketo, je samozaposlenih (N = 6). V našem vzorcu so vsi študenti tudi delali preko študentskega servisa in imeli status študenta, kar je nekoliko netipično glede na ugotovitve Niklanović in Trbanc (2002), ki ugotavljata, da se v praksi izraža medsebojno prepletanje izobraževanja, študentskega dela ali izobraževanja in zaposlitve; prav tako pa se med zaposlenimi lahko hkrati opravlja več različnih del in zaposlitev, pri katerih gre lahko za vmesna obdobja izobraževanja med zaposlitvami ter tudi obdobja namerne neaktivnosti ali delne zaposlenosti.

6.3 Izobrazba in izobraževanje

6.3.1 Odločitev za določeno smer izobrazbe

Tabela 6.4: Motivacija za določeno smer izobrazbe – frekvenčna porazdelitev

Zakaj ste se odločili za določeno smer izobrazbe	Študent		Ne-študent		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%
Zaradi zanimanja za poklic	12	46,2	14	70,0	26	56,5
Zaradi edinstvenega programa	6	23,1	2	10,0	8	17,4
V to so me nagovorili starši	/	/	2	10,0	2	4,3
Ker menim, da bom tako lažje dobil zaposlitev	1	3,8	/	/	1	2,2
Ker nisem bil sprejet na želeno fakulteto	7	26,9	2	10,0	9	19,6
Skupaj	26	100,0	20	100,0	46	100,0

Iz rezultatov na vprašanje po motivaciji pri izbiri določene smeri izobrazbe (glej Tabela 6.4) ugotavljamo, da se jih je 56 % (N = 26) odločilo **zaradi zanimanja za poklic**, ki ga študij prinaša, pri čemer obstaja razlika med skupinama (študent, ne-študent), saj jih je bilo med zaposlenimi 70 % motiviranih s tem, pri študentih pa 46,2 % vprašanih. **Edinstven študijski program** je bil motivacija za 17,44 % vseh vprašanih (N = 8), pri čemer je večji odstotek pri študentih (23,1 %) kot med zaposlenimi (10 %). Od teh, ki še študirajo, se nihče ni odločil za določeno smer izobrazbe, ker so ga v to nagovorili starši ali prijatelji, medtem ko je med zaposlenimi takih 10 % (N = 2). Nihče od vprašanih v skupini zaposlenih ne meni, da je bil motivator za smer izobrazbe lažja pot k zaposlitvi, med študentsko populacijo pa jih tako meni 3,8 % (N = 1). Kar 19,6 % vseh udeležencev ankete (N = 9) se je odločilo za določeno smer izobrazbe, ker niso bili izbrani na želeno fakulteto, med študenti 26,9 % (N = 7) in med zaposlenimi 10 % (N = 2).

Naš rezultat lahko primerjamo z rezultati raziskave Primorske univerze (VIRS Primorske 2011), ki opaža razliko v primerjavi med letoma 2008 in 2010, pri čemer ugotavlja, da se mladi pri odločanju za določeno smer izobrazbe najpogosteje (v 59,2 %) odločajo zaradi zanimivosti področja študija oziroma poklica (VIRS Primorske).

Iz rezultatov naše raziskave je razvidno, da se je 19,6 % anketirancev odločilo za smer izobrazbe, **ker niso bili sprejeti na želeno fakulteto**, kar lahko razumemo tudi, da niso izpolnjevali zahtevanih študijskih pogojev za sprejem. Podobno sledi iz raziskave

Primorske univerze (VIRS Primorske 2011), kjer ugotavljajo, da je izpolnjevanje študijskih pogojev pomemben dejavnik pri odločanju za določeno smer izobrazbe.

V naši raziskavi sta 2,2 % vprašanih odgovorila, da sta se za šolanje odločila, ker menita, da bosta s to izobrazbo lažje dobila zaposlitev. Ta rezultat je primerljiv z anketo Primorske univerze (VIRS Primorske 2011), kjer ugotavljajo, da je bil dejavnik varnosti zaposlitve v letu 2010 3,2 %, v letu 2008 pa 1 %. Majhen odstotek lahko povežemo s trenutno zelo slabimi zaposlitvenimi možnostmi na trgu dela, česar se mladi pri odločanju za določeno smer izobrazbe zavedajo.

Prav tako rezultati naše ankete potrjujejo, da je odstotek vpliva staršev in prijateljev na izbiro smeri izobrazbe majhen (2,2 %), kar pa je v nasprotju z ugotovitvami raziskave Primorske univerze (VIRS Primorske 2011), v kateri ob obeh ponovitvah leta 2008 in 2010 ugotavljajo, da ostaja vpliv poklica staršev oziroma družinske tradicije visok in v primerjavi med letoma približno enak.

Iz teh rezultatov lahko morda sklepamo, da imajo mladi pri odločanju nekoliko idealističen pogled na to, kako bo potekala pot do zaposlitve, in pri izbiri poklicne usmeritve predvsem sledijo svojim usmeritvam in zanimanjem.

6.3.2 Ali nameravate nadaljevati s šolanjem

Zanimalo nas je, ali anketiranci, ki še študirajo, nameravajo po končanem šolanju še naprej nadaljevati z njim.

Tabela 6.5: Ali nameravate nadaljevati s šolanjem – frekvenčna porazdelitev

Ali nameravate nadaljevati s šolanjem	Študent		Ne-študent		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%
DA	22	84,6	2	10,0	22	47,8
NE	4	15,4	18	90,0	24	52,2
Skupaj	26	100,0	20	100,0	46	100,0

Iz rezultatov (glej Tabela 6.5) je razvidno, da velika večina študentov (84,6 %) namerava nadaljevati študij, medtem ko je med zaposlenimi takih 10 % udeležencev. Tudi iz raziskave Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) je razviden trend podaljševanja študija, pri čemer se Slovenija z 71 % vključenih mladih v starosti 15–24 let v redno izobraževanje v letu 2008 umešča na prvo mesto med državami EU 27.

6.3.3 Zakaj nameravate nadaljevati s študijem

Pri anketiranih, ki so odgovorili, da nameravajo nadaljevati s študijem, nas je zanimalo, kaj je njihova glavna motivacija, pri čemer so lahko izbrali med tremi trditvami.

Tabela 6.6: Zakaj ste se odločili nadaljevati s študijem – frekvenčna razporeditev

Izobrazba je moja vstopnica za na trg dela		Zaradi negotovosti zaposlitve in fleksibilnih oblik dela, ki ne predstavljajo sigurnosti		Zaradi statusa študenta in da se izognem statusu brezposelne osebe	
n	%	n	%	n	%
15	57,7	7	26,9	4	15,4

Iz rezultatov (glej Tabela 6.6) ugotavljamo, da je glavna motivacija za nadaljevanje študija prav prepričanje mladih, da je dobra izobrazba njihova vstopnica za na trg dela (57,7 %), prav tako jih je veliko odgovorilo (26,9 %), da se bodo izobraževali zaradi negotovosti zaposlitve in fleksibilnih oblik dela, ki ne predstavljajo sigurnosti. Nekaj (15,4 %) pa se jih je za nadaljnji študij odločilo, da se izognejo statusu brezposelnega in tako ohranijo nekatere bonitete socialne varnosti, ki jih zagotavlja status študenta. Četudi je iz naših rezultatov razvidno, da so v manjšini (15,4 %) tisti, ki študij nadaljujejo zaradi statusa, je ta odgovor zanimiv tudi z vidika negotovosti zaposlitve in fleksibilnih oblik dela, ki se na trgu dela ponujajo.

6.4 Delo in zaposlovanje

6.4.1 Pričakovanja glede zaposlitve

Zanimalo nas je, ali anketiranci pričakujejo oz. so pričakovali zaposlitev na področju, s katerega se izobražujejo oz. so se izobrazili.

Tabela 6.7: Ali pričakujete zaposlitev na področju, s katerega se izobražujete/ste se izobrazili – frekvenčna razporeditev

	Študent		Ne-študent		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%
DA	14	53,8	13	65,0	27	58,7
NE	12	46,2	7	35,0	19	41,3
Skupaj	26	100,0	20	100,0	46	100,0

Iz rezultatov (glej Tabela 6.7) ugotavljamo, da večina (58,7 %) vprašanih pričakuje zaposlitev na področju, s katerega se je izobrazila, velik pa je tudi odstotek tistih, ki tega ne pričakujejo (41,3 %). V primerjavi med skupinama je med študenti več tistih, ki ne pričakujejo zaposlitve glede na smer izobrazbe (46,2 %) v primerjavi z ne-šudenti, ki že delajo (35,0 %).

6.4.2 Javni ali zasebni sektor

V katerem sektorju bi/ste želeli delati po končanem študiju? S tem vprašanjem smo želeli izvedeti, ali bi si anketiranci želeli delati v javnem ali zasebnem sektorju.

Tabela 6.8: V katerem sektorju bi/ste želeli delati po končanem šolanju – frekvenčna razporeditev

	Študent		Ne-študent		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%
Javni sektor	17	65,4	5	25,0	19	41,3
Zasebni sektor	9	34,6	15	75,0	27	58,7
Skupaj	26	100,0	20	100,0	46	100,0

Iz rezultatov, predstavljenih v Tabeli 6.8, ugotavljamo, da je razlika pri preferencah vseh vprašanih (N = 46) majhna; 52,2 % vprašanih si želi delati v zasebnem sektorju, 47,8 % pa v javnem sektorju.

Razlika pa je vidna med skupinama (študent, ne-študent). Med ne-šudenti je interes za delo v zasebnem sektorju izrazilo 75 % vprašanih, med študenti pa 34,6 %. Ker podatki

niso bili normalno distribuirani, smo za preverjanje statistično pomembne razlike med skupinama uporabili Mann-Whitneyjev U-test za neodvisne vzorce (glej Tabela 6.9).

Tabela 6.9: V katerem sektorju bi/ste želeli delati po končanem študiju – deskriptivna statistika

Status	N	Srednja vrednost	Vrednost skupaj
Študent	26	19,46	506,00
Ne-študent	20	28,75	575,00
Skupaj	46		

Tabela 6.10: V katerem sektorju bi/ste želeli delati po končanem študiju – Mann-Whitneyjev U-test

Mann-Whitney U	155,000
Wilcoxon W	506,000
Z	-2,688
Asymp. Sig. (2-tailed)	,007**

Iz rezultatov (glej Tabela 6.10) ugotavljamo, da med skupinama (študent, ne-študent) obstaja statistično pomembna razlika (Sig = 0,007, $p < 0,01$) v preferencah pri izbiri zelenega področja zaposlitve in dela glede na javni ali zasebni sektor.

Predhodne študije ugotavljajo, da si predvsem ženska populacija želi zaposliti v javnem sektorju, saj to pomeni določeno stopnjo sigurnosti in varnosti zaposlitve. Tudi v našem raziskovalnem vzorcu so tako odgovorile v večini ženske (80,4 %). Iz raziskave Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) je prav tako razvidno, da se mlade ženske najraje zaposlujejo v državnem ali javnem sektorju. Za izbiro zaposlitve v javnem-državnem sektorju se je odločilo 46,2 % vseh vprašanih (od teh 36,2 % mladih moških), kar potrjuje, da zaposlitev v javnem ali državnem sektorju predstavlja prevladujočo izbiro mladih (čeprav si mladi moški bolj želijo zaposlitev v zasebnem sektorju (39,2 % proti 36,2 %)). Ženske so zaposlitev v zasebnem sektorju izbrale le v 28,7 % primerov (Lavrič in drugi 2010, 127). Prav tako pa so vidna odstopanja, saj se ugotovitve opazno razlikujejo od podatkov, pridobljenih v raziskavi »Slovensko javno mnenje« (Toš in drugi 2008), pri kateri je bila naklonjenost zaposlitvi v javnem ali državnem sektorju precej bolj izrazita.

6.4.3 Realnost in pričakovanja v zvezi z obliko zaposlitve

V drugi hipotezi smo želeli preveriti, ali je realnost drugačna od pričakovanj mladih na trgu dela. Preverjali smo jo znotraj skupine, ki je že na trgu dela (ne-študent, $N = 20$), pri čemer nas je zanimalo, ali obstaja ta razlika, in če obstaja, kako se njihova pričakovanja o prvi zaposlitvi razlikujejo od dejanske prve zaposlitve. Rezultate smo preverili z Wilcoxonovim testom za odvisne vzorce.

Tabela 6.11: Kakšno obliko zaposlitve ste pričakovali po končanem šolanju in kakšno obliko zaposlitve ste dobili – deskriptivna statistika

Ali še študirate		Srednja	N	SD	SD napaka
		vrednost			
Ne-študent	Kakšno delo ste pričakovali	1,9500	20	,22361	,05000
	Kakšno delo ste dobili	2,6000	20	1,18766	,26557

Opomba: SD – standardni odklon.

Tabela 6.12: Razlika med pričakovanji in realnostjo pri zaposlitvi –Wilcoxonov test

Razlika med paroma								
Srednja vrednost	Standardni odklon	srednja vrednost napake v SD	95 % Confidence Interval of the Difference			t	df	Sig. (2-tailed)
			Nižja	Viša				
-,65000	1,26803	,28354	-1,24346	-,05654	-2,292	19	,033*	

Opomba: * – statistična pomembnost razlike je na stopnji $p < 0,05$.

Iz dobljenih rezultatov (glej Tabela 6.11 in Tabela 6.12) je razvidno, da obstaja statistično pomembna razlika v skupini ne-študentov glede pričakovanj v zvezi s prvo zaposlitvijo in realnostjo na zaposlitvenem trgu na stopnji $\text{Sig} = 0,033$, $p < 0,05$. Pri teh spremenljivkah se je pokazalo, da so bila pričakovanja v smeri zaposlitve za določen čas, realnost pa je ponudila spekter drugih možnih oblik zaposlovanja in tudi brezposelnost. Nekoliko netipično je, da so naši mladi odrasli v velikem odstotku dobili zaposlitev za nedoločen čas

(glej Tabela 6.3), vendar to lahko pripišemo majhnosti našega raziskovalnega vzorca. Po podatkih svetovne raziskave je v letu 2010 imelo med mladimi redno zaposlitev le 28,5 % vprašanih (WVS 2009). Po podatkih Eurostata pa se je v obdobju med leti 2000 in 2009 delež mladih z začasno zaposlitvijo povečal z 43,2 % na 65,5 % (Eurostat).

6.4.4 Pogled na delo z vidika motivacije mladega

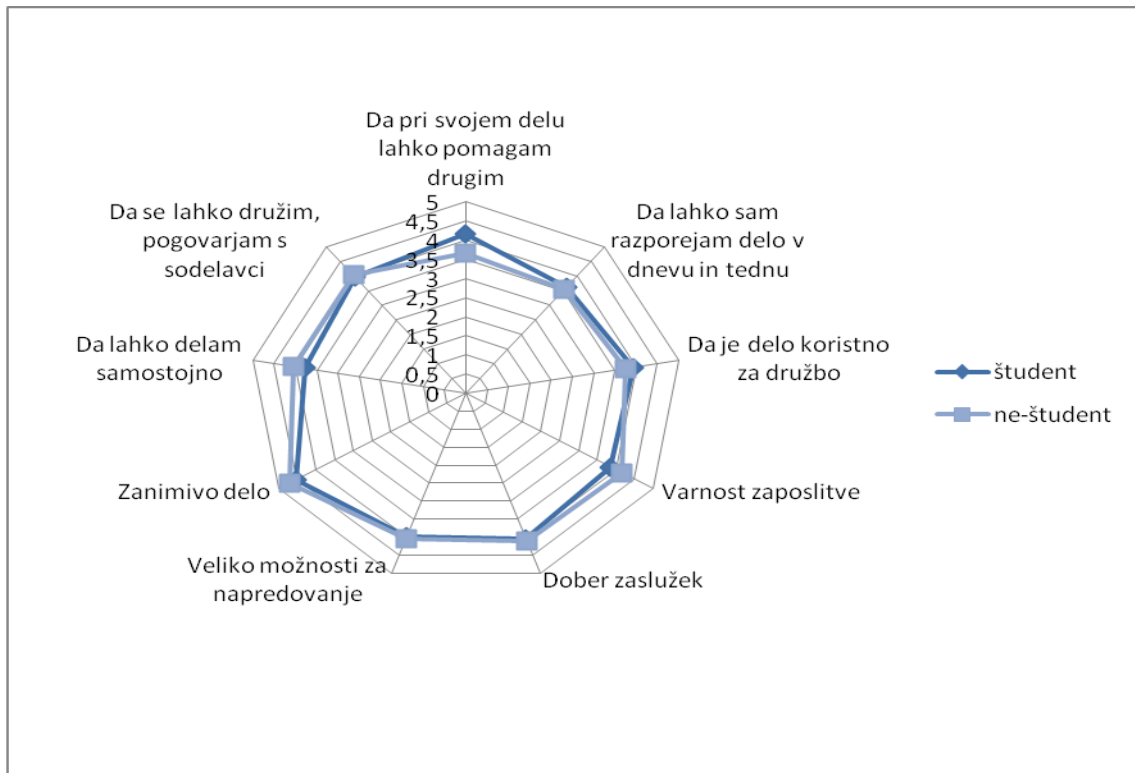
Eno od ključnih vprašanj, ko gre za delo, je tudi pogled na delo z vidika motivacije mladega. Pri tem nas je zanimalo, ali je to zaslužek, avtonomija ali kaj tretjega, pri čemer smo preverjali devet kategorij: pomoč drugemu, samostojnost pri organizaciji urnika dela, družbeno koristno delo, varnost zaposlitve, zaslužek, možnost napredovanja, zanimivo delo, samostojnost, socializacija.

Tabela 6.13: Kaj vam je pri delu/zaposlitvi najpomembneje? Ali je to zaslužek, avtonomija ali kaj tretjega – deskriptivna statistika

	Študent					Ne-študent				
	N	Min	Max	M	SD	N	Min	Max	M	SD
Da pri svojem delu lahko pomagam drugim	26	2	5	4,15	,784	20	2	5	3,65	1,089
Da lahko sam razporejam delo v dnevu in tednu	26	1	5	3,62	,983	20	2	5	3,55	1,099
Da je delo koristno za družbo	26	2	5	3,92	,891	20	2	5	3,75	1,070
Varnost zaposlitve	26	1	5	3,85	1,084	20	3	5	4,15	,813
Dober zaslužek	26	3	5	4,04	,599	20	2	5	4,10	,788
Veliko možnosti za napredovanje	26	2	5	4,00	,894	20	1	5	4,05	,945
Zanimivo delo	26	2	5	4,54	,706	20	4	5	4,70	,470
Da lahko delam samostojno	26	2	5	3,77	,863	20	1	5	4,05	,945
Da se lahko družim, pogovarjam s sodelavci	26	2	5	3,96	,999	20	1	5	4,05	1,050
Skupaj	26					20				

Opomba: N – numerus; Min – najmanjša vrednost; Max – največja vrednost; M – aritmetična sredina; SD – standardni odklon.

Slika 6.1: Povprečne vrednosti strinjanja s trditvami glede pomena posameznih elementov dela, primerjava skupin (študent, ne-študent).

Na podlagi dobljenih rezultatov (glej Slika 6.1) ugotavljamo, da sta si skupini enotni v tem, da je obema v povprečju pri delu/zaposlitvi zelo pomembno, da je **delo zanimivo** (študent: $M = 4,54$ in ne-študent: $M = 4,7$). **Študentom** je na drugem mestu v povprečju pri delu pomembno, da lahko pomagajo drugim ($M = 4,15$), sledijo dober zaslužek ($M = 4,04$), velike možnosti za napredovanje (4), da se lahko družijo in pogovarjajo s sodelavci ($M = 3,96$), da je delo koristno za družbo ($M = 3,92$), varnost zaposlitve ($M = 3,85$), samostojno delo (3,77) in nazadnje, da lahko sami razporejajo delo v dnevu in tednu ($M = 3,62$).

Pri skupini **ne-študentov**, ki so že na trgu dela, pa iz dobljenih rezultatov ugotavljamo, da je po pomembnosti v povprečju na drugem mestu pomembna varnost zaposlitve ($M = 4,15$), sledi dober zaslužek ($M = 4,1$), na četrtem mestu so pomembne tri kategorije: da se lahko družijo in pogovarjajo s sodelavci, velike možnosti za napredovanje in samostojno delo (4,05), sledijo, da je delo koristno za družbo ($M = 3,75$), da lahko pomagajo drugim ($M = 3,65$) in da lahko sami razporejajo delo v dnevu in tednu ($M = 3,55$).

Dobljene rezultate lahko povežemo z izsledki raziskav Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) in Mladina 2000 (Ule in drugi 2002), v katerih so mladi do 29. leta starosti na prvo

mesto prav tako umestili kot zelo pomembno pri delu in zaposlitvi, **da je delo zanimivo** (Mladina 2010: M = 4,54; Mladina 2005: M = 4,54). To se je potrdilo ne glede na zaposlitveni status in spol (Lavrič in drugi 2010, 126). Prav tako lahko tudi rezultat zadnjega mesta po pomembnosti, na katerega sta obe skupini umestili kategorijo »**da lahko sam razporejam delo v dnevu in tednu**«, povežemo z ugotovitvami raziskave Mladina 2010 (M = 3,8).

Iz rezultatov naše raziskave tudi ugotavljamo, da je študentom pri delu pomembno, da lahko pomagajo drugim, kar se razlikuje od ugotovitev raziskav Mladina 2010 in Slovensko javno mnenje 2005, kjer to ugotovitev predvsem povezujejo z naravnostjo mladih žensk. Omenjeni raziskavi posebej izpostavljata, da je še posebej za ženski del populacije značilna skrb za drugega (Lavrič in drugi 2010).

Iz dobljenih rezultatov tudi ugotavljamo, da obstajajo razlike med skupinama (študent, ne-študent), vendar te pri nobeni od postavk niso statistično pomembne ($p > 0,05$).

6.4.5 Ekonomska neodvisnost glede na višino mesečne plače

Tabela 6.14: Rezultati na vprašanje o naslednjem neto prihodku – frekvenčna porazdelitev

Povprečje mesečne neto plače za februar, marec in april 2016 je znašalo 1.024,00 €. Kakšna pričakujete, da bo višina vaše naslednje plače oz. mesečnega prihodka

Status	Pričakovanja	f	%
Študent	Nižja od tega zneska	26	100,0
	Približno takšna	1	5,0
Ne-študent	Višja od tega zneska	3	15,0
	Nižja od tega zneska	16	80,0
	Skupaj	20	100,0

Iz dobljenih rezultatov (glej Tabela 6.14) je razvidno, da vsi vprašani študenti (100 %) pričakujejo, da bodo v naslednjem mesecu zaslužili manj od povprečne mesečne plače, ki je za mesece februar, marec in april 2016 znašala 1.024,00 €. Enako meni večina tistih, ki so v delovnem razmerju po končanem študiju (80 %).

Tabela 6.15: Pričakovanja o neto plači glede na obliko delovnega razmerja – frekvenčna razporeditev

V kakšnem delovnem razmerju ste		f	%
Pogodba za nedoločen čas	Približno takšna	1	20,0
	Višja od tega zneska	2	40,0
	Nižja od tega zneska	2	40,0
	Skupaj	5	100,0
Pogodba za določen čas	Nižja od tega zneska	4	100,0
Podjemna pogodba/AH	Višja od tega zneska	1	20,0
	Nižja od tega zneska	4	80,0
	Skupaj	5	100,0
Samozaposlen	Nižja od tega zneska	6	100,0
Študentsko delo	Nižja od tega zneska	26	100,0

Iz dobljenih rezultatov (glej Tabela 6.15) je razvidno naslednje razmerje: 40 % jih v naslednjem mesecu pričakuje višji neto zaslužek, 40 % ne pričakuje takega zaslužka, 20 % pa jih pričakuje približno takšen zaslužek. Pri tem je razvidno, da vsi vprašani v skupini samozaposlenih, v skupini, ki dela za določen čas, in v skupini, ki dela preko študentskega dela, pričakujejo nižji neto prihodek od zneska 1.024,00 €.

6.4.6 Odnos mladih do dela

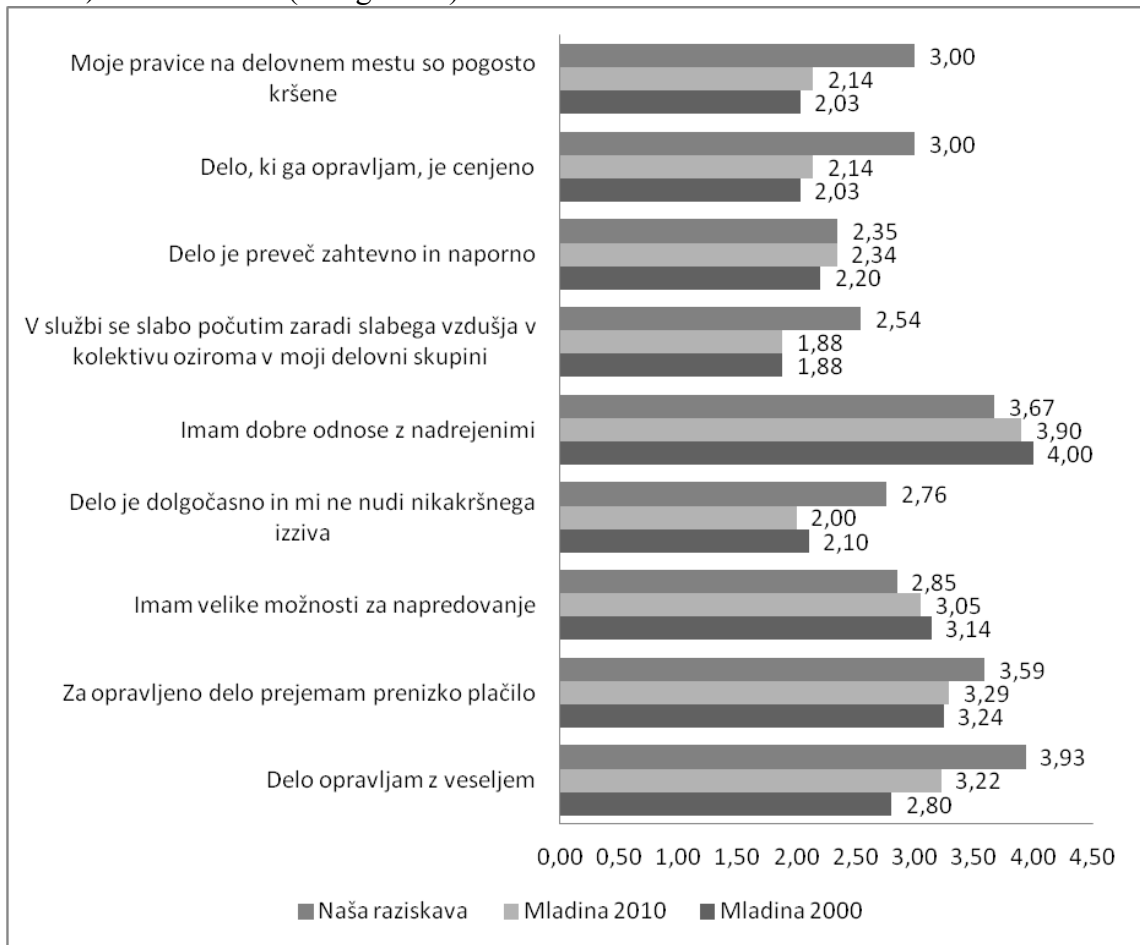
V drugem segmentu anketnega vprašalnika smo spraševali mlade, kaj jim predstavlja delo in kakšen je njihov odnos do dela. Na odgovore so odgovarjali glede na strinjanje, pri čemer je 1 pomenilo sploh ne velja, 2 ne velja, 3 niti ne velja niti velja, 4 velja, 5 povsem velja.

Tabela 6.16: Povprečne vrednosti strinjanja s trditvami glede zadovoljstva z opravljanim rednim delom v skupini študent, ne-študent – opisna statistika

	Študent					Ne-študent				
	N	Min	Max	M	SD	N	Min	Max	M	SD
Delo opravljam z veseljem	26	2	5	3,96	,774	20	2	5	3,90	,78
Za opravljeno delo prejemam prenizko plačilo	26	1	5	3,42	1,06	20	1	5	3,80	1,32
Imam velike možnosti za napredovanje	26	1	5	3,00	1,02	20	1	5	2,65	1,30
Delo je dolgočasno in mi ne nudi nikakršnega izziva	26	1	5	2,54	1,10	20	1	5	3,05	1,39
Imam dobre odnose z nadrejenimi	26	3	5	3,92	,68	20	1	5	3,35	1,04
V službi se slabo počutim zaradi slabega vzdušja v kolektivu oziroma v moji delovni skupini	26	1	5	2,42	1,20	20	1	5	2,70	1,30
Delo je preveč zahtevno in naporno	26	1	5	2,38	,94	20	1	5	2,30	1,34
Delo, ki ga opravljam, je cenjeno	26	1	5	3,04	1,21	20	1	5	2,95	,99
Skupaj	26					20				

Opomba: N – numerus; Min – najmanjša vrednost; Max – največja vrednost; M – aritmetična sredina; SD – standardni odklon.

Slika 6.2: Primerjava zadovoljstva z opravljanim rednim delom med študenti (honorarnim delom) in ne-študenti (na trgu dela)

Opomba: 1 = sploh ne velja, 5 = zelo velja.

Vir: Lavrič in drugi (2010, 124).

Iz rezultatov (glej Slika 6.2) ugotavljamo, da med skupinama obstajajo razlike glede zadovoljstva z delom. Zanimivo je, da v primerjavi z rezultati raziskav Mladina 2000 in Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) beležimo nižjo stopnjo zadovoljstva z delom. A preden oblikujemo končno mnenje o porastu deleža mladih, ki opravljajo redno honorarno delo, je smiselno preveriti, kako je z njihovim zadovoljstvom.

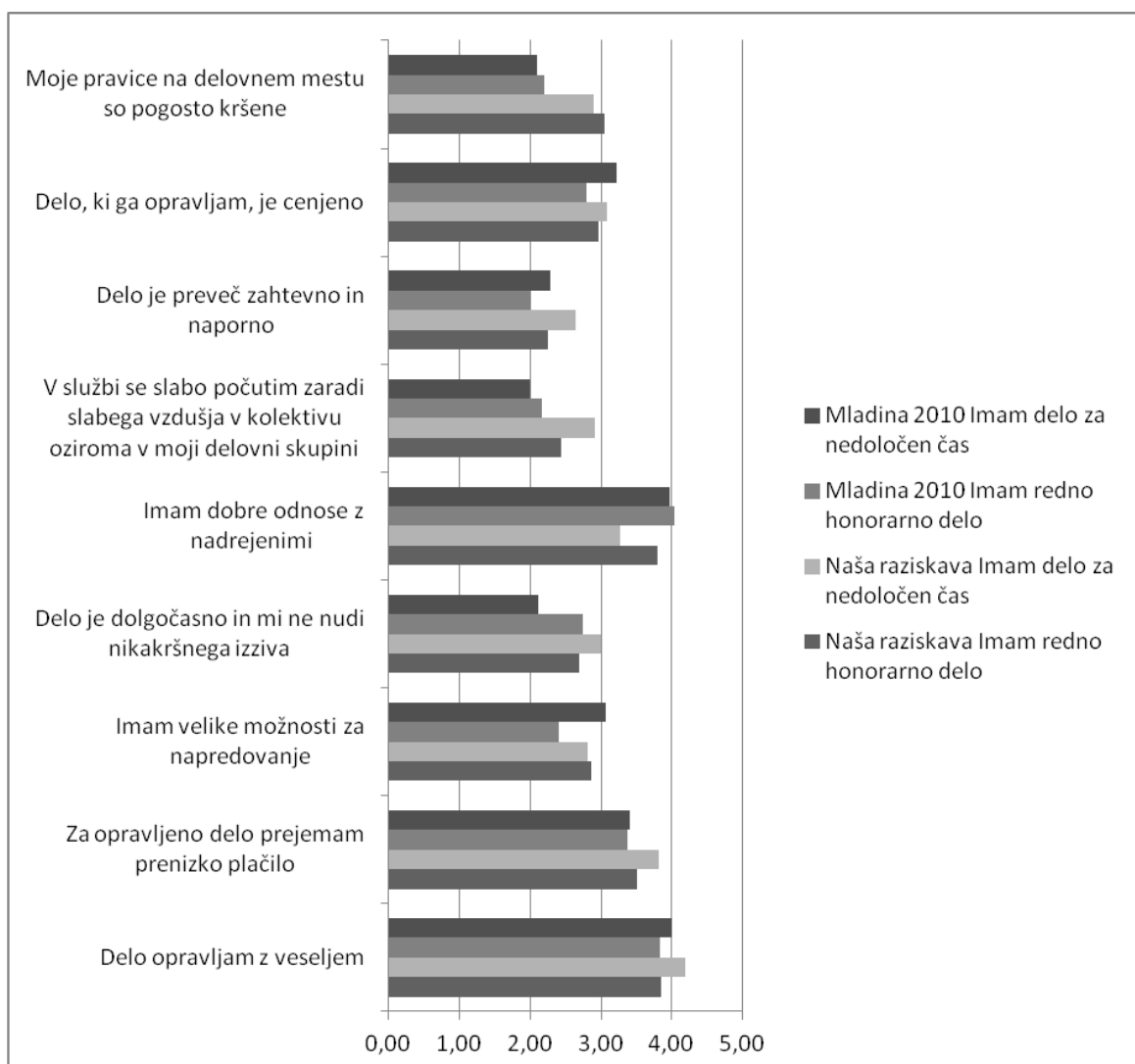
Tabela 6.17: Primerjava srednjih vrednosti zadovoljstva z opravljanim rednim delom med mladimi z rednim honorarnim delom in redno zaposlenimi za nedoločen čas – deskriptivna statistika

	Naša raziskava		Mladina 2010	
	RHD	DNDČ	RDH	DNDČ
Delo opravljam z veseljem	3,86	4,18	3,84	4,00
Za opravljeno delo prejemam prenizko plačilo	3,51	3,82	3,37	3,40
Imam velike možnosti za napredovanje	2,86	2,82	2,41	3,06
Delo je dolgočasno in mi ne nudi nikakršnega izziva	2,69	3,00	2,74	2,12
Imam dobre odnose z nadrejenimi	3,80	3,27	4,04	3,96
V službi se slabo počutim zaradi slabega vzdušja v kolektivu oziroma v moji delovni skupini	2,43	2,91	2,17	1,99
Delo je preveč zahtevno in naporno	2,26	2,64	1,99	2,28
Delo, ki ga opravljam, je cenjeno	2,97	3,09	2,80	3,22
Moje pravice na delovnem mestu so pogosto kršene	3,05	2,9	2,20	2,09

Opomba: RHD – imam redno honorarno delo, DNDČ – imam delo za nedoločen čas.

Vir: Lavrič in drugi (2010, 125).

Slika 6.3: Primerjava zadovoljstva z opravljanim rednim delom med mladimi s honorarnim delom in rednim delom za nedoločen čas med našo raziskavo in raziskavo Mladina 2010.

Opomba: 1 = sploh ne velja, 5 = zelo velja.

Vir: Lavrič in drugi (2010, 125).

Razlike med skupinama mladih, ki imajo redno honorarno delo, in mladih, ki imajo delo za nedoločen čas, so več kot očitne in konstantne (glej Sliko 6.3). Tudi v primerjavi z izsledki raziskave Mladina 2010 obstajajo odstopanja.

6.5 Problemi mladih in vizija

6.5.1 Problemi mladih

V zvezi s pričakovanji mladih in njihovim odnosom do prihodnosti smo v sklopu sedmih vprašanj preverili, kako vidijo svojo prihodnost.

Za lažjo interpretacijo smo iz dobljenih petih kategorij naredili tri kategorije, pri čemer je ena pritrdilna (se strinjam, popolnoma se strinjam), druga je ostala niti se strinjam niti se ne strinjam in v tretjo sta uvrščeni nikalni trditvi (se ne strinjam, sploh se ne strinjam). Iz rezultatov (glej Tabela 6.18) je razvidno, da rezultati naše raziskave bistveno odstopajo od predhodnih raziskav (glej Slika 6.3), saj kažejo, da v obeh skupinah obstajajo za vse kategorije (z izjemo strahu pred osamljenostjo) v več kot 50 % vprašanih bojzani in strahovi, vezani na ekonomsko neodvisnost. Tako kot raziskava Mladina 2010 (Lavrič in sod 2010) tudi v naši raziskavi ugotavljamo, da glede na povečanje tveganja brezposelnosti trend problemov in strahov mladih ni presenetljiv. Strah pred tem, da se ne bi mogli zaposliti, je v preteklih raziskavah Mladina 2000 in Mladina 2010 potrdilo približno enako število vprašanih (okoli 27 %), v naši raziskavi pa 61,5 % (glej Tabela 6.18), kar kaže na veliko odstopanje od preteklih raziskav in veliko večjo obremenjenost študentske populacije, ki se še ne preverja na trgu dela in še ne išče redne zaposlitve, s svojo prihodnostjo in posledično ekonomsko neodvisnostjo.

Tabela 6.18: Strahovi in bojazni mladih, naša raziskava (študent, ne-študent, skupaj) – frekvenčna razporeditev po rekodiranju

Skupina	Strinjanje s trditvijo	Osamljenost		Bojim se, da se ne bom mogel/la zaposliti		Pomanjkanje prostega časa		Strah pred neuspehom v šoli, službi, poklicu		Strah pred izgubo zaposlitve		Pomanjkanje denarja		Stanovanjski problem	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Študent	Nikalno	20	77,0	6	23,1	4	15,3	5	19,2	8	30,7	4	15,4	6	23,1
	Niti-niti	2	7,7	4	15,4	9	34,6	4	15,4	7	26,9	5	19,2	3	11,5
	Pritrdilno	4	15,3	16	61,5	13	50,0	17	65,4	11	42,3	17	65,4	17	65,4
	Skupaj	26	100,0	26	100,0	26	100,0	26	100,0	26	100,0	26	100,0	26	100,0
Ne-študent	Nikalno	12	60,0	7	35,0	9	45,0	4	20,0	3	15,0	4	15,0	9	45,0
	Niti-niti	7	35,0	3	15,0	/	/	3	15,0	5	25,0	6	30,0	1	5,0
	Pritrdilno	1	5,0	10	50,0	11	55,0	13	65,0	12	60,0	10	50,0	10	50,0
	Skupaj	20	100,0	20	100,0	20	100,0	20	100,0	20	100,0	20	100,0	20	100,0
Skupaj	Nikalno	32	70,0	13	28,0	13	29,0	9	20,0	11	24,0	8	17,0	15	32,0
	Niti-niti	9	20,0	7	15,0	9	20,0	7	15,0	12	26,0	11	24,0	4	9,0
	Pritrdilno	5	11,0	26	57,0	24	52,0	30	65,0	23	50,0	27	59,0	27	59,0
	Skupaj	46	100,0	46	100,0	46	100,0	46	100,0	46	100,0	46	100,0	46	100,0

Ugotovitve preteklih nacionalnih raziskav slovenske mladine Mladina 2000, Mladina 2010 in Mladina 2013 kažejo, da se povečuje delež mladih, ki se bojijo, da se ne bodo mogli zaposliti. Ta trend rasti potrjujejo tudi rezultati naše raziskave, ki kažejo, da je v skupini mladih, ki še niso stopili na trg dela, 57,7 % tistih, ki izražajo strah, da se po končanem šolanju ne bodo mogli zaposliti.

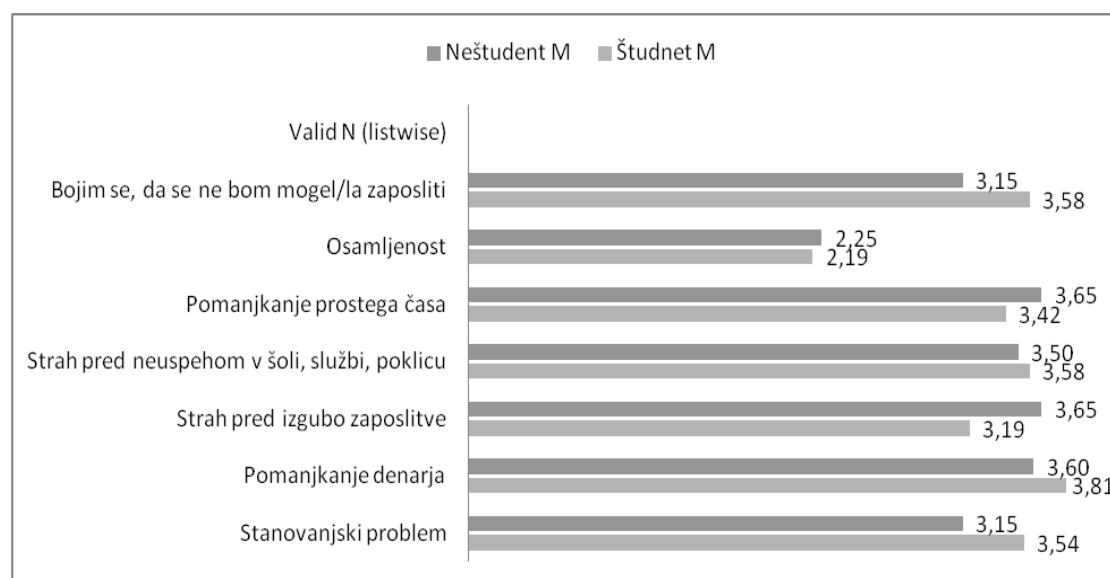
Našteti je nekaj možnih problemov mladih, za vsakega ocenite, v kolikšni meri velja za vas (1 = sploh ne velja; 5 = zelo velja)

Tabela 6.19: Problemi in strahovi mladih, naša raziskava (študent, ne-študent, skupaj) – deskriptivna statistika

	Študent			Ne-študent			Skupaj		
	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD
Osamljenost	26	2,19	1,059	20	2,25	,851	46	2,22	,96
Bojim se, da se ne bom mogel/la zaposliti	26	3,58	1,270	20	3,15	1,348	46	3,39	1,30
Pomanjkanje prostega časa	26	3,42	,987	20	3,65	,933	46	3,52	,96
Strah pred neuspehom v šoli, službi, poklicu	26	3,58	1,065	20	3,50	1,318	46	3,54	1,16
Strah pred izgubo zaposlitve	26	3,19	1,096	20	3,65	1,137	46	3,39	1,12
Pomanjkanje denarja	26	3,81	1,059	20	3,60	1,273	46	3,72	1,14
Stanovanjski problem	26	3,54	1,392	20	3,15	1,496	46	3,37	1,43
Skupaj	26			20			46		

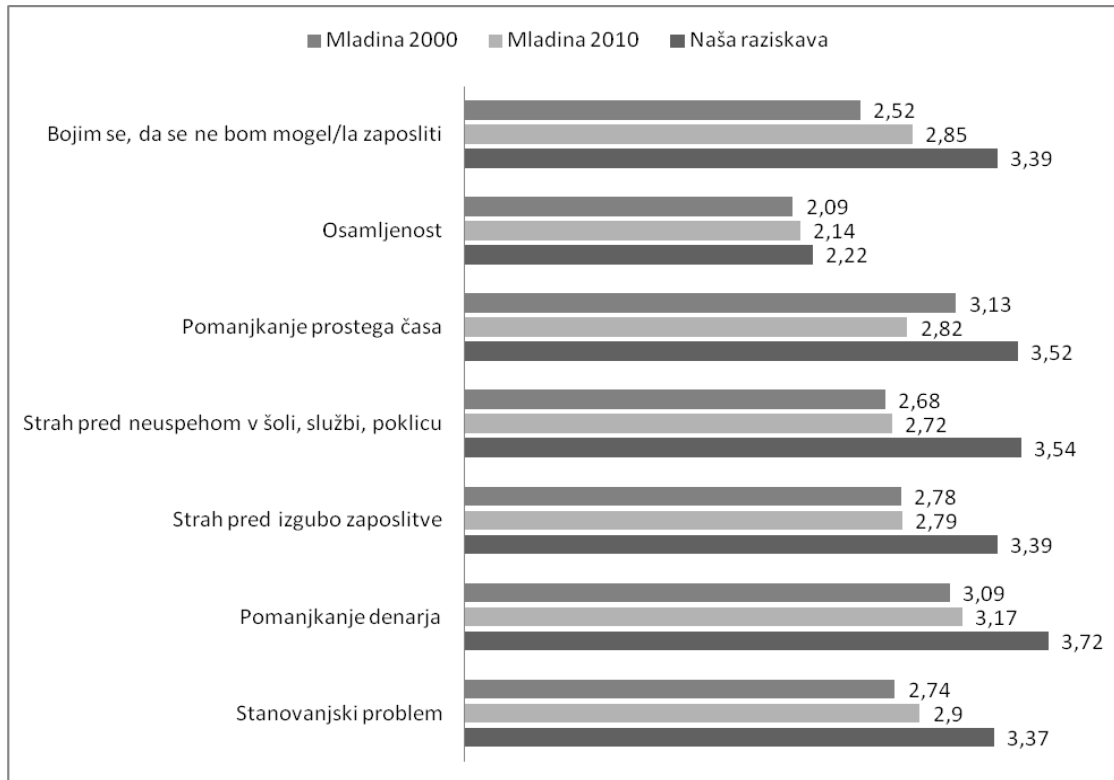
Opomba: N – numerus; M – aritmetična sredina; SD – standardni odklon.

Slika 6.4: Primerjava srednjih vrednosti v problemih in strahovih mladih, naša raziskava (primerjava študent, ne-študent)

Med obravnavanimi kategorijami se je občutnejši premik zgodil v skoraj vseh, razen v kategoriji osamljenosti (glej Slika 6.4). To lahko pripišemo zaostrovanju razmer na trgu dela, zato ta sprememba ni presenetljiva.

Slika 6.5: Primerjava srednjih vrednosti v problemih in strahovih mladih, naša raziskava, Mladina 2000 in Mladina 2010

Vir: Lavrič in drugi (2010, 338).

Rezultati naše raziskave močno odstopajo od rezultatov raziskav Mladina 2000 (Miheljak in drugi 2000) in Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010), kar lahko povežemo morda s tem, da je naš vzorec vprašanih starejši (glej Slika 6.5).

6.5.2 Vizija družbe mladih

Tabela 6.20: Rezultati o trditvi »Prihodnost naše družbe bo:« – frekvenčna porazdelitev

	Študent		Ne-študent		Skupaj	
	f	%	f	%	f	%
Veliko slabša od sedanjosti	6	23,1	5	25,0	11	23,9
Nekoliko slabša od sedanjosti	5	19,2	5	25,0	10	21,7
Enaka kot sedaj	9	34,6	3	15,0	12	26,1
Nekoliko boljša od sedanjosti	5	19,2	7	35,0	12	26,1
Veliko boljša od sedanjosti	1	3,8	/	/	1	2,2
Skupaj	26	100,0	20	100,0	46	100,0

Dobljene rezultate (glej Tabela 6.20) smo spremenili v tri kategorije (glej Tabela 6.21), pri čemer smo eno kategorijo poimenovali »prihodnost bo slabša (veliko slabša, nekoliko slabša)« in drugo kategorijo »prihodnost bo boljša (nekoliko boljša, veliko boljša)«. Tretja kategorija je »prihodnost bo enaka kot doslej«.

Tabela 6.21: Rezultati o trditvi »Prihodnost naše družbe bo:« – frekvenčna porazdelitev po rekodiranju

	Študent		Ne-študent		Skupaj	
	f	%	f	%	f	%
Slabša	11	42,3	10	50	21	45,6
Enaka kot sedaj	9	34,6	3	15,0	12	26,1
Boljša	6	23,0	7	35	13	28,3
Skupaj	26	100,0	20	100,0	46	100,0

Iz rezultatov (glej Tabela 6.21) lahko razberemo, da se večina vprašanih nagiba k videnju prihodnosti družbe kot slabše od sedanjosti (45,6 % vseh vprašanih), pri čemer je slika v skupini ne-študentov v primerjavi s skupino študentov še nekoliko slabša.

Podobne sklepe v zvezi s prihodnostjo družbe lahko ugotovimo tudi po rekodiranju (glej Tabela 6.21). Zmanjšala sta se sicer delež tako optimistov kot tudi pesimistov, povprečje pa je ostalo približno nespremenjeno.

Glede vizije družbene prihodnosti je smiselno opozoriti na upad deleža optimistov z 32,9 % v raziskavi Mladina 1995 (Ule in Miheljčak 1995b) na 22,8 % v raziskavi Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) ter v naši raziskavi na 23,0 % (glej Tabela 6.21).

Podobno kot ugotovitve preteklih raziskav (Mladina 2010, Mladina 2000) lahko rezultate naše raziskave povežemo z aktualno gospodarsko krizo ter z njo povezanim usihanjem vere v učinkovitost tržnega sistema in predstavniške demokracije.

6.5.3 Vizija osebne prihodnosti mladih

Tabela 6.22: Rezultati o trditvi »Moja osebna prihodnost bo:« – frekvenčna porazdelitev

	Študent		Ne-študent		Skupaj	
	f	%	f	%	f	%
Veliko slabša od sedanjosti	1	3,8	2	10,0	3	6,5
Nekoliko slabša od sedanjosti	5	19,2	1	5,0	6	13,0
Enaka kot sedaj	2	7,8	5	25,0	7	15,2
Nekoliko boljša od sedanjosti	14	53,8	7	35,0	21	45,7
Veliko boljša od sedanjosti	4	15,4	5	25,0	9	19,6
Skupaj	26	100,0	20	100,0	46	100,0

Tabela 6.23: Rezultati o trditvi »Moja osebna prihodnost bo:« – frekvenčna razporeditev po rekodiranju

	Študent		Ne-študent		Skupaj	
	f	%	f	%	f	%
Slabša	6	23,0	3	15,0	9	19,5
Enaka kot sedaj	2	7,8	5	25,0	7	15,2
Boljša	18	69,2	12	60,0	30	65,3
Skupaj	26	100,0	20	100,0	46	100,0

Iz dobljenih rezultatov (glej Tabela 6.23) ugotavljamo, da so udeleženci obeh skupin pozitivno naravnani do svoje osebne prihodnosti in da jo v 65,3 % vidijo, da bo boljša kot sedaj. V raziskavah Mladina (Ule in Mihelj 1995b) in Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) pa je svojo prihodnost videlo boljšo 73,3 % vprašanih. Prav tako je v naši raziskavi v primerjavi z rezultati raziskav Mladina 1995 (7,1 %) in Mladina 2010 (4,3 %) večji odstotek tistih, ki svojo prihodnost vidijo slabše (19,5 %), v skupini študenti celo 23 %. Dobljeni rezultat lahko morda pripišemo majhnemu vzorcu anketirancev.

Podobno kot pretekli raziskavi Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) in Mladina 2000 (Mihelj in drugi 2002) ugotavljamo, da obstaja močna povezanost med strahovi, vezanimi na zaposlovanje, in materialno neodvisnostjo med mladimi, kar se močno

razlikuje od predhodnih raziskav slovenske mladine (1985, 1993, 1995 in 1998), kjer te korelacije ni bilo.

Tabela 6.24: Korelacija med osebno in družbeno vizijo pri študentih – rezultat Kendalovega tau-b preizkusa

		Moja osebna prihodnost bo:	Prihodnost naše družbe bo:
Moja osebna prihodnost bo:	Korelacijski koeficient	1	,422*
	Sig. (2-tailed)		0,013*
	N	26	26

Opomba: $p < 0,05$, * – stopnja pomembnosti na ravni 0,05.

Četudi rezultati naše raziskave glede prihodnosti naše družbe zelo odstopajo od drugih raziskav, pa so rezultati korelacije med obema vizijama (družbeno, osebno) pokazali, da je korelacija pozitivna in srednja ($r = 0,422$; $p < 0,05$) (glej Tabela 6.24). Dobljeni rezultat lahko primerjamo z rezultatom raziskave Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010), kjer so prav tako potrdili pozitivno in močno korelacijo med spremenljivkama ($r = 0,380$; $p < 0,05$), pri čemer so ugotovili, da je »pozitivna naravnost mladine glede lastne prihodnosti na ravni posameznika povezana tudi z večjim optimizmom glede prihodnosti družbe« (Lavrič in drugi 2011, 340).

6.6 Bivanjske razmere

6.6.1 Bivanjske razmere mladih

Eden od dejavnikov, ki vplivajo in označujejo prehod mladega v odraslost, je tudi fizični odhod od doma oziroma prehod v lastno gospodinjstvo, ki je lahko zaradi številnih dejavnikov (dolgega študija, visokih najemnin, slabih možnosti zaposlovanja, udobja) preložen ali odložen. Raziskave o starosti mladih pri odseljevanju od staršev kažejo na precejšnje razlike med družbami, pri čemer najhitreje dom svojih staršev zapustijo mladi v severni Evropi, najpozneje pa odidejo mladi iz južne Evrope. Slovenija v primerjavi z drugimi evropskimi državami spada v kategorijo južnoevropske skupine, za katero je značilno, da mladi najpozneje ali pa sploh ne odidejo od doma.

Posledica ekonomske neodvisnosti, ki jo obravnavamo v obeh hipotezah naše raziskave, vključuje delno tudi pogled na zmožnost vzdrževanja lastnega gospodinjstva.

6.6.2 Bivanjske razmere

Tabela 6.25: Bivanjske razmere vzorca – frekvenčna porazdelitev

Spremenljivka	Vrednost	Študent		Ne-študent		Skupaj	
		n	%	n	%	n	%
Kje trenutno živite	S starši	15	57,7	9	45,0	24	52
	S partnerjem/partnerko	5	19,2	4	20,0	9	20
	Sam	4	15,4	3	15,0	7	15
	S sostanovalci	2	7,7	0	0,0	2	4
	Drugo	0	0,0	4	20,0	4	9
S kom trenutno živite	Doma s starši	15	57,7	8	40,0	23,0	50
	V podnajemu	7	26,9	6	30,0	13,0	28
	V lastni nepremičnini	2	7,7	6	30,0	8,0	17
	V študentskem domu	2	7,7	0	0,00	2,0	4

Iz rezultatov ugotavljamo (glej Tabela 6.25), da največ udeležencev živi doma pri starših (52 %) in z njimi (50 %), pri čemer v primerjavi med skupinama razberemo, da pri starših in z njimi živi manj tistih (n = 9), ki so že končali šolanje, kot tistih (n = 15), ki se še šolajo. V podnajemu živi 28 % respondentov. Zanimivo je, da velik odstotek (17 %) živi v lastni nepremičnini, kar je tudi posebnost slovenskega prostora. Glede na slabo stanje na trgu dela je odstotek lastniških stanovanj za osebe med 21. in 29. letom in glede na njihove prihodke presenetljivo velik. V kategoriji »drugo« je bil najpogostejši odgovor »v stanovanju v hiši, v kateri živijo tudi starši, vendar na svojem« (9 %).

7 UGOTOVITVE IN SKLEPNE MISLI

V diplomskem delu smo želeli preveriti **pričakovanja mladih in realnost na trgu dela**, pri čemer smo primerjali razlike med skupinama mladih v starostnem obdobju od 21. do 29. leta, ki so še v procesu šolanja, in tistih, ki so šolanje že zaključili in se preverjajo na trgu dela.

Razlike med skupinama smo preverjali s kvantitativno raziskovalno metodo na podlagi ankete, v kateri smo postavili 21 vprašanj o vsebinah, povezanih z izkušnjo ekonomske neodvisnosti z vidika dela ter prehoda od šolanja k zaposlitvi in prehoda v ekonomsko neodvisnost. Prav tako smo dobljene rezultate primerjali z ugotovitvami nekaterih drugih raziskav mladih v Sloveniji in svetu.

V teoretičnem delu smo najprej predstavili izhodišča, ki razlagajo značilnosti sodobne mladine in mladih v obdobju med 21. in 29. letom ter družbe, v katere realnosti živijo; v okviru tega lahko govorimo o odlašanju odhoda od doma, podaljševanju izobraževanja ter o značilnostih prehoda iz izobraževanja v zaposlitev in sodobnega trga dela. Prav tako smo predstavili ugotovitve preteklih raziskav mladih, ki so preučevale problematiko, vezano na mlade na trgu dela predvsem v Sloveniji.

Z izvedeno raziskavo smo preverjali dve hipotezi; njeni rezultati so prvo hipotezo delno potrdili, drugo pa potrdili v celoti, kar lahko strnemo v **sklep, da obstaja neskladnost med pričakovanji mladih in realnostjo na trgu dela.**

7.1 Neskladnost med pričakovanji in realnostjo mladih

Pri preverjanju **prve hipoteze, ki pravi, da se mladi šolajo v pričakovanju, da se bo njihova naložba obrestovala v poznejši ekonomski neodvisnosti**, ugotavljamo, da obstaja povezava med odločanjem za določeno študijsko smer oz. določeno izobrazbo in poznejšo vizijo zaposlitve. Prav tako ugotavljamo, da več kot polovica vprašanih (58,7 %) pričakuje zaposlitev na področju, s katerega se je izobrazila, odstotek tistih, ki ne pričakujejo zaposlitve, povezane z njihovo izobrazbo, pa je prav tako velik (41,3 %). Pri tem velja omeniti, da je v primerjavi med skupinama (študent, ne-študent) odstotek tistih, ki ne pričakujejo zaposlitve glede na smer izobrazbe, večji pri študentih (46,2 %)

kot pri ne-študentih, ki že delajo in niso zaposleni na področju, s katerega so se izobrazili (35,0 %). Kot že mnoge druge raziskave (Mladina 2000; Mladina 2010) tudi mi lahko potrdimo, da mladi vstopajo v izobraževanje zaradi osebnih želja in aspiracij, pri čemer še ne razmišljajo o delovnem mestu in karieri, ki jim ga bo ta izobrazba prinesla. Mnogi vidijo študij kot podaljševanje mladosti in z njim odlagajo soočenje z odgovornostmi odraslih in opravljanjem pomembnih prehodov, kot so zaposlitev, odhod od doma in lastno gospodinjstvo, snovanje lastne družine. Prav s terciarnim izobraževanjem upajo, da bodo dobili novo potrebno znanje, ki jih bo naredilo konkurenčnejše na trgu dela in bodo tako lažje prišli do zaposlitve, ki je ne povezujejo toliko z denarjem in dobrim zaslužkom, pomembnejše je, da bo delo zanimivo. Iz rezultatov (glej Tabela 6.6) ugotavljamo, da je glavna motivacija za nadaljevanje študija prav prepričanje mladih, da je dobra izobrazba njihova vstopnica na trg dela (57,7 %), prav tako pa jih veliko potrjuje (26,9 %), da se šolajo zaradi negotovosti zaposlitve in zaradi fleksibilnih oblik dela, ki ne predstavljajo sigurnosti. Manjši del vprašanih (15,4 %) pa se je za šolanje odločilo, da se izognejo statusu brezposelnega in tako ohranijo nekatere bonitete socialne varnosti, ki jih zagotavlja status študenta.

7.2 Ekonomska nesigurnost mladih

Pri preverjanju **druge hipoteze, ki pravi, da mladi ob vstopu na trg dela doživijo razočaranje zaradi ponudbe fleksibilnih oblik zaposlovanja, ki njihovo ekonomsko neodvisnost naredijo nesigurno**, smo ugotovili, da se realnost, ki jo ponuja trg dela, razlikuje od pričakovanj mladih. Podobno kot raziskava Mladina 2010 (Lavrič in drugi 2010) tudi izsledki naše raziskave kažejo, da mladi od dela ne pričakujejo v prvi vrsti dobrega zaslužka (ta se umešča na lestvici pričakovanj na četrto mesto od sedmih), predvsem si želijo zanimivo delo. Četudi si želijo redno zaposlitev za polni delovni čas, je realnost zaposlovanja takšna, da so bodisi v poziciji iskalcev zaposlitve, pripravnikov ali so samozaposleni in kot zunanji izvajalci delajo pri podjetju. Po mesečnih prihodkih po večini ne dosegajo tri mesečnega povprečja pred izvedbo ankete. To jim ne zagotavlja ekonomske neodvisnosti in s tem tudi ne prehoda v samostojno življenje. Prav zaradi fleksibilnih oblik zaposlitve in relativno nizkih, nestanovitnih in nerednih prihodkov mladi odrasli v veliki večini še živijo doma pri starših. V našem vzorcu vprašanih večina tistih, ki imajo redno službo za nedoločen čas, že živi na svojem, v

lastnem gospodinjstvu, ki ga deli s partnerjem/partnerko. Večji odstotek mladih med tistimi, ki še niso na trgu dela, izraža večji strah pred nezmožnostjo pridobitve zaposlitve (61,5 %) v primerjavi z deležem, ki strahu ne izraža (23,1 %).

Enako se kaže med tistimi, ki delajo honorarno za določen čas, kot med tistimi, ki opravljajo delo za nedoločen čas. To kaže na visoko stopnjo zaskrbljenosti. Iz dobljenih rezultatov na vzorcu vprašanih, ki so že končali izobraževanje in se preverjajo na trgu dela, smo ugotovili, da so bila ob koncu šolanja njihova pričakovanja o trgu dela visoka, predvsem pa jih je večina verjela, da bodo dobili varno zaposlitev. A veliko vprašanih je iskalo in čakalo na prvo zaposlitev dlje, kot so pričakovali. Prva zaposlitev je bila najpogosteje zaposlitev za določen čas z možnostjo podaljšanja ali honorarno delo, mnogi pa so zaradi zahtev trga zaposlovalcev postali samostojni podjetniki in tako vstopili na trg dela.

Prav tako je iz dobljenih rezultatov (glej Tabela 6.14) razvidno, da le majhen odstotek naših anketiranih, tako študentov kot že zaposlenih, v prihodnjem mesecu pričakuje, da bodo zaslužili več od povprečne neto mesečne plače, ki je za mesece februar, marec in april 2016 znašala 1.024,00 €.

Rezultati kažejo, da se pričakovanja mladih in realnost, ki jih čaka ob vstopu na trg dela, zelo razlikujejo, saj se pričakovanja mladih temeljno razlikujejo od pričakovanj trga in zaposlovalcev in posledično se razlikuje tudi realnost. Kljub močnim usmeritvam EU k aktivni politiki zaposlovanja mladih ostaja strah pred brezposelnostjo in nezmožnostjo zaposlitve med mladimi, ki so zaposleni v manj sigurni zaposlovalni shemi, velik v primerjavi s tistimi, ki delajo po pogodbi o delu za nedoločen čas. Iz dobljenih rezultatov (glej Tabela 6.11 in Tabela 6.12) je razvidno, da je statistično pomembna razlika v skupini ne-študentov glede na pričakovanja v zvezi s prvo zaposlitvijo in realnostjo na zaposlitvenem trgu na stopnji $Sig = 0,033$, $p < 0,05$. Pri teh spremenljivkah se je pokazalo, da so pričakovali zaposlitev za določen čas, realnost pa jim je ponudila spekter drugih oblik zaposlovanja in tudi brezposelnost. Nekoliko netipično je, da so naši mladi odrasli v velikem odstotku dobili zaposlitev za nedoločen čas (glej Tabela 6.3), vendar to lahko pripišemo majhnosti našega raziskovalnega vzorca. Po podatkih svetovne raziskave je v letu 2010 imelo med mladimi redno zaposlitev le 28,5 % vprašanih (WVS 2009). Po podatkih Eurostata pa se je v obdobju

med leti 2000 in 2009 delež mladih z začasno zaposlitvijo povečal z 43,2 % na 65,5 % (Eurostat).

Ugotovitve kvalitativnega dela raziskave Mladina 2010, ki je raziskovala odnos mladih do dela in zaposlitve, kažejo, da »mladi razumejo zaposlitev kot izjemno pomembno, saj jo večina dojema kot korak k osamosvojitvi in posledično k doseganju individualne odraslosti« (Lavrič in drugi 2010, 128). Pri tem sta se prav delo in z njim povezana ekonomska neodvisnost izrazila kot ključen dejavnik pri definiciji lastne odraslosti. Mladi z zaposlovanjem povezujejo predvsem koncepte, vezane na finančno samostojnost, ki je pogoj za prevzemanje odgovornosti in odločitev za ustvarjenje lastne družine.

7.3 Omejitve in napotitve za nadaljnje raziskovanje

Ugotovitev našega raziskovanja ne moremo generalizirati na splošno populacijo mladih od 21. do 29. leta predvsem zaradi majhnega raziskovalnega vzorca, ki ni reprezentativen. Kljub temu pa lahko naše rezultate primerjamo z drugimi javnomnenjskimi raziskavami mladih, preko katerih smo preverjali pričakovanja in realnost na trgu dela mladih.

Jasno je, da je področje zrelo za nadaljnje raziskovanje, pri čemer bi s kvalitativno metodo dobili boljši vpogled v to, kako mladi vidijo svojo realnost na trgu dela in s kakšnimi pričakovanji se nanj podajajo.

8 LITERATURA

1. Avflič, Amanda. 2015. *Primerjava brezposelnosti mladih v Evropski uniji in Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomsko-poslovna fakulteta. Beck Ulrich. 2002. *Družba tveganja*. Ljubljana: Založba krtina.
2. Bukovec, Anja. 2012. *Spremembe v podobah najstniškega upornišva v hollywoodskih najstniških filmih*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Černak Meglič, Andreja in Danilo Tomšič, ur. 1998. *Evropska socialna in zaposlovalna politika: zbornik referatov*. Ljubljana: Kalandrovo društvo.
4. Drobnič, Robert. 2009. *Slovenski trg dela danes in jutri: kritičen pogled na trg dela in razvojne možnosti s primeri dobrih praks*. Ljubljana: Planet GV.
5. *EnKlikAnketa (IKA)*. Dostopno prek: <https://www.1ka.si/> (11. maj 2016).
6. Evropski ekonomsko-socialni odbor SOC/503. 2014. *Ukrepi za zaposlovanje mladih – primeri dobre prakse Bruselj, 4. junij 2014. Mnenje: Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o ukrepih za zaposlovanje mladih – primeri dobre prakse. Evropski ekonomsko-socialni odbor SOC/503*. Dostop prek: www.sindikati-git.si/index.php?option=com_docman&task=doc_download (11. Julij 2016).
7. Fajfar, Maja. 2005. *Delo v perspektivi - mladi med pričakovanji in možnostmi*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Flere, Sergej, Rudi Klanjšek, Miran Lavrič, Andrej Kirbiš, Marina Tavčar Krajnc, Marko Divjak, Tjaša Boroja, Barbara Zagorc in Andrej Naterer, ur. 2014. *Slovenska Mladina 2013: Življenje v času deziluzij, tveganja in prekarnosti*. Dostopno prek: http://mfdps.si/Files/Knjiznica/MLADINA-2013_Strnjeno-porocilo.pdf (12. julij 2016).
9. *Gibanje za pravičnost in razvoj*. Dostopno prek: <http://www.gibanje.org> (23. julij 2016).
10. Gorenčič, Robert. 2009. *Vloga mladih v družbi*. Diplomsko delo. Maribor: Fakulteta za varnostne vede.

11. Ignjatović, Miroljub. 2002. *Družbene posledice povečanja prožnosti trga delovne sile*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Kanjuo Mrčela, Aleksandra in Miroljub Ignjatović. 2004. Neprijazna fleksibilizacija dela in zaposlovanja – potreba po oblikovanju varne fleksibilnosti. V *Razpoke v zgodbi o uspehu*, ur. Ivan Svetlik in Branko Ilič, 230–258. Ljubljana: Sophia.
13. --- 2015. Od prožnosti do prekarnosti dela: stopnjevanje negativnih sprememb na začetku 21. Stoletja. *Teorija in praksa* 52 (5-6): 350–381.
14. Karierni center UL. 2013. *Fleksibilne oblike zaposlovanja*. Dostopno prek: <https://kc.uni-lj.si/fleksibilne-oblike-zaposlitve> (3. junij 2016).
15. Kocjan, Natalija. 2012. *Prehod mladih diplomantov na trg dela*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Komotar, Maruša in Gabrijela Hauptman. 2011. *Družba tveganja*. Ljubljana: Konzorcij višjih strokovnih šol za izvedbo projekta IMPLETUM.
17. Lavrič, Miran, Sergej Flere, Marina Tavčar Krajnc, Rudi Klanjšek, Bojan Musil, Andrej Naterer, Andrej Kirbiš, Marko Divjak in Petra Lešek, ur. 2010. *Mladina 2010: Družbeni profil mladih v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/pdf/Mladina_2010_Končno_porocilo.pdf (11. julij 2016).
18. Mihelj, Vlado, Mirjana Nastran Ule, Tanja Kamin, Metka Mencin Čeplak, Blanka Tivadar, Metka Kuhar in Tanja Rener, ur. 2002. *Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad RS za mladino.
19. Mladinski svet Slovenije. 2015. *Mednarodni dan mladih 2015: neizpolnjene obljube, izgubljene-priložnosti*. Dostopno prek: <http://mss.si/mednarodni-dan-mladih-2015-neizpolnjene-obljube-izgubljene-priloznosti/> (23. julij 2016).
20. Muc, Alenka. 2014. *Aktivna politika zaposlovanja kot element prožne varnosti trga dela*. Magistrsko delo. Dostopno prek: <http://www.fds.si/attachments/article/389/Alenka%20Muc.pdf> (23. junij 2016).

21. Nastran Ule, Mirjana. 1996. *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Urad Republike Slovenije za mladino.
22. Niklanović, Saša in Martina Trbanc. 2002. Poklicna orientacija. V *Politika zaposlovanja*, ur. Svetlik, Ivan, Janez Glazer, Alenka Kajzer, Martina Trbanc, 230–254. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. Nikoletti Ajda. 2011. *Ekonomska in čustvena (pol)odvisnost mladih – fenomen podaljšane mladosti*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Pirc, Vanja. 2003. Generacija mehkih hrbtenic? Kako je današnja mladina nagnjena h konformizmu in kako se konformizem od nje celo pričakuje. *Mladina* 16: 48–49.
25. *Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022* (Ur. l. RS 90/13). Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93> (22. junij 2016).
26. Rus, Veljko in Niko Toš. 2005. *Vrednote Slovencev in Evropejcev: Analiza vrednotnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja*. Dokumenti Slovensko javno mnenje (SJM). Dostop prek: http://www.cjm.si/ul/2014/rus_tos_knjiga.pdf (22. julij 2016).
27. Setnikar Cankar, Stanka in Nevenka Hrovatin. 2000. *Temelji ekonomije*. Ljubljana: Visoka upravna šola.
28. Smodiš Jerneja. 2011. *Zaposlovanje mladih v regiji Pomurje*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Stainton Rogers, Wendy, Rex Stainton Rogers, Jozef Výrost in Ladislav Lovás. 1997. Worlds Apart: Young People's Aspirations in a Changing Europe. V *Youth in society: Contemporary Theory, Policy and Practice*, ur. Roche, Jeremy in Stanley Tucker, 19–27. London: Thousand Oaks SAGE Publications.
30. Statistični urad Republike Slovenije. 2015a. *Mladi v Sloveniji*. Dostopno prek: <https://www.stat.si/doc/pub/mladi2009-SLO.pdf> (13. junij 2016)

31. --- 2015b. *Mladi v Sloveniji na splošno zadovoljni s svojim življenjem*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb/prikazi-novico?id=5345&idp=17&headerbar=15> (13. junij 2016).
32. --- 2016. *Aktivno in neaktivno prebivalstvo, Slovenija, 1. četrletje 2016*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5761&idp=3&headerbar=2> (13. junij 2016).
33. Svetlik, Ivan. 1994. Fleksibilne oblike dela in zaposlitve v Sloveniji. V *Zaposlovanje: približevanje Evropi*, ur. Pirher, Sonja in Ivan Svetlik, 123–128. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
34. ---, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, ur. 2002. *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/tip/3-15_mrcela_ignjatovic.pdf?sfvrsn=2 (24. junij 2016).
35. Škulj, Janez. 2006. *Dajmo mladim zagon: mladinsko delo in pomen mladinske politike Evropske unije*. Ljubljana: Movitna mladina.
36. Toš, Niko, Brina Malnar, Ivan Bernik, Mitja Hafner-Fink, Vlado Mihelj, Slavko Kurdija, Samo Uhan, Janez Štebe, Sergio Švara, Matej Kovačič, Rebeka Falle Zorman, Živa Broder in Tina Vovk, ur. 2008. *Vrednote v prehodu VI. Slovensko javno mnenje 2004–2008*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
37. Trbanc, Martina in Dorotea Verša. 2002. Zaposlovanje mladih. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 338–369. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
38. --- 2005. Mladi na prehodu in njihova zaposljivost v sodobnih družbah. V *Dvigovanje zaposlitvenega potenciala mladih: zbornik 2. Posveta na temo Zaposlovanje – socialno vključevanje*, ur. Danilo Kozoder, Zlatka Kos, Vildana Sulič, 13–33. Ljubljana: Urad RS za mladino in Mladinski ceh – Nefiks; Salve.
39. --- 2007. Pot mladih v zaposlitev: primerjava Slovenije z drugimi državami EU. V *Zaposljivost v Sloveniji*, ur. Anton Kramberger in Samo Pavlin, 38–63. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
40. Ule, Mirjana. 1988. *Mladina in ideologija*. Ljubljana: Delavska enotnost.

41. ---, Vlado Mihelj, Tanja Rener in Metka Mencin. 1995a. *Mladina '95: Mladi in družbene spremembe*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
42. --- in Vlado Mihelj. 1995b. *Prihodnost mladine*. Ljubljana: DZS, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.
43. --- 1999. *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
44. ---, Tanja Rener, Metka Mencin Čepelak in Blanka Tivadar. 2000. *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.
45. --- in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
46. --- 2004. Nove vrednote za novo tisočletje: Spremembe življenjskih in vrednotnih orientacij mladih v Sloveniji. *Teorija in praksa* 41 (1–2): 352–360. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20041-2ulemirjana.pdf> (18. junij 2016).
47. Urad Vlade Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (UMAR). 2015. *Poročilo o razvoju 2015*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2015/PoR_2015.pdf (1. julij 2016).
48. Verbič Lea. 2011. *Prehod v zaposlitev mladih odraslih*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. Vertot, Nelka. 2009. *Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060: projekcije prebivalstva EUROPOP2008 za Slovenijo*. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.
50. Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske (VIRS Primorske). 2011. *Analiza dejavnikov, ki vplivajo na izbiro smeri študija, in želja dijakov regijskih srednjih šol glede nadaljevanja študija 2010*. Dostopno prek: http://www.virs-primorske.si/mma_bin.php?id=2010042016370379 (26. junij 2016)
51. Vodovnik, Zvone. 2003. *Poglavja iz delovnega in socialnega prava*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.

52. Wyn, Johanna. 2004. Becoming adult in the 2000's. New transitions and new careers. *Family Matters* 68. Dostopno prek: <https://aifs.gov.au/sites/default/files/jw.pdf> (22. julij 2016).
53. World Values Survey (WVS). 2009. *World Values Survey 1981–2008 Official Aggregate v.20090901*. Dostopno prek <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp?CMSID=intinfo> (12. junij 2016).
54. Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS). Ur. l. RS 42/10 (28. maj 2010).
55. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZZ). 2013. *Mladi in trg dela*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/4809/mladi_in_trg_dela.pdf (10. julij 2016).
56. --- 2014. *Strokovna izhodišča za leto 2015*. Dostopno prek: https://www.ess.gov.si/_files/6551/strokovna_izhodišca_za_leto_2015.pdf (12. julij 2016).
57. --- 2015. *Strokovna izhodišča za leto 2016*. Dostopno prek: https://www.ess.gov.si/_files/7916/Strokovna_izhodišca_za_leto_2016.pdf (23. junij 2016).

PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni! Sem Nejc Ojsteršek, diplomant sociologije - kadrovskega managementa na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. V diplomskem delu z naslovom Pričakovanja mladih in realnost na trgu dela bi rad odgovoril na hipoteze, vezane na vsebine te problematike. Pred vami je anketni vprašalnik, ki je sestavljen iz 21 vprašanj, vezanih na študij in delo. Na vprašanja odgovarjate različno: na nekatera odgovorite z DA ali NE, pri tabelah odključate tisti odgovor, ki drži za vas; pri nekaterih vprašanjih je možnih več odgovorov. Pridobljene informacije ankete bodo uporabljene izključno za namen te študije. Izpolnjevanje vam bo vzelo 7 minut.

1. Spol Moški Ženski

2. Starost _____ let

3. Vaš status na trgu dela?

- a) Študent
- b) Brezposeln
- c) Zaposlen

4. Kakšna je vaša najvišja dokončana izobrazba?

- a) Osnovnošolska
- b) Štiriletna srednješolska
- c) Poklicna srednješolska
- d) Visokošolski strokovni študij
- e) Univerzitetna
- f) Magisterij, doktorat, specializacija

5. Če delate, v kakšni obliki delovnega razmerja ste?

- a) Zaposlen za nedoločen čas
- b) Zaposlen za določen čas
- c) Podjemna pogodba/avtorska pogodba
- d) Samozaposlen (s.p.)
- e) Delo preko študentskega servisa (honorarno delo)
- f) Delo na črno
- g) Drugo _____ (vpiši, kako)

6. Če delate, v kakšnem tipu organizacije delate?

- a) ŠOU
- b) Javni sektor
- c) Zasebni sektor
- d) Nevladna organizacija

7. Zakaj ste se odločili za izbrano smer izobrazbe?

- a) Zaradi zanimanja za poklic, ki ga prinaša izobrazba
- b) Zaradi programa, ki se mi je zdel enostaven
- c) V to so me nagovorili starši, prijatelji
- d) Ker menim, da bom s to izobrazbo lažje dobil zaposlitev
- e) Ker nisem bil sprejet na željeno fakulteto

8. Ali nameravate po zaključenem šolanju, v katerem ste trenutno, s šolanjem nadaljevati? DA NE

9. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili pritrdilno, odgovorite, zakaj ste se odločili za nadaljevanje šolanja.

- a) Ker se bom tako izognil statusu brezposelne osebe.
- b) Ker bom z ustrežno izobrazbo prišel do zelenega dela in poklica.
- c) Ker je v zvezi z zaposlovanjem veliko nesigurnosti in me ne čaka služba za nedoločen čas, pač pa prej nesigurne oblike dela in zaposlovanja, ki mi ne omogočajo varnosti.

10. Ali pričakujete zaposlitev na področju, s katerega se izobražujete? DA NE

11. Po končanem šolanju želite delati v:

- a) Javnem sektorju
- b) Zasebnem sektorju

12. Če se še šolate, kakšno obliko zaposlitve pričakujete po zaključenem šolanju?

- a) Pogodba za nedoločen čas
- b) Pogodba za določen čas
- c) Podjemna pogodba/avtorska pogodba
- d) Samozaposlen (s.p.)
- e) Delo preko študentskega servisa
- f) Drugo _____ (vpiši, kako)

13. Kaj vam je pri delu/zaposlitvi najpomembnejše – ali je to zaslužek, avtonomija ali kaj drugega? Za vsakega od njih ocenite in obkrožite odgovor, ki velja za vas (1 = sploh ni pomembno; 2 = ni pomembno; 3 = niti ni pomembno niti je pomembno; 4 = pomembno; 5 = zelo pomembno)

Da pri svojem delu lahko pomagaš drugim	1	2	3	4	5
Da lahko sam razporediš delo v dnevu in tednu	1	2	3	4	5
Da je delo koristno za družbo	1	2	3	4	5
Varnost zaposlitve	1	2	3	4	5

Dober zaslužek	1	2	3	4	5
Veliko možnosti za napredovanje	1	2	3	4	5
Zanimivo delo	1	2	3	4	5
Da lahko delaš samostojno	1	2	3	4	5
Da se lahko družiš, pogovarjaš s sodelavci	1	2	3	4	5

14. Ali opravljate poklic na področju, na katerem ste se izobraževali? DA
NE

15. Naštetih je nekaj možnih problemov mladih. Za vsakega od njih ocenite in obkrožite odgovor, ki velja za vas (1 = sploh ne velja; 2 = ne velja; 3 = niti ne velja niti velja; 4 = velja; 5 = popolnoma velja)

Delo opravljam z veseljem.	1	2	3	4	5
Za opravljeno delo prejemam prenizko plačilo.	1	2	3	4	5
Imam velike možnosti za napredovanje.	1	2	3	4	5
Delo je dolgočasno in ne nudi nikakršnega izziva.	1	2	3	4	5
Imam dobre odnose z nadrejenimi.	1	2	3	4	5
V službi se slabo počutim zaradi slabega vzdušja v kolektivu oz. v moji delovni skupini.	1	2	3	4	5
Delo je preveč zahtevno in naporno.	1	2	3	4	5
Delo, ki ga opravljam, je cenjeno.	1	2	3	4	5

16. Povprečje mesečne neto plače za februar, marec in april 2016 je znašalo 1.024,00 €. Kakšna pričakujete, da bo višina vaše naslednje plače oz. mesečnega prihodka?

- Približno takšna
- Višja od tega zneska
- Nižja od tega zneska

17. Koliko ste optimistični glede svoje osebne prihodnosti? Obkljukajte eno od naslednjih trditev: Moja osebna prihodnost bo:

- Veliko slabša od sedanjosti
- Nekoliko slabša od sedanjosti
- Enaka kot sedaj
- Nekoliko boljša od sedanjosti
- Veliko boljša od sedanjosti

18. Koliko ste optimistični glede prihodnosti naše družbe? Obkljukajte eno od naslednjih trditev: Prihodnost naše družbe bo:

- a) Veliko slabša od sedanjosti
- b) Nekoliko slabša od sedanjosti
- c) Enaka kot sedaj
- d) Nekoliko boljša od sedanjosti
- e) Veliko boljša od sedanjosti

19. Našteti je nekaj možnih problemov mladih. Za vsakega od njih ocenite in obkrožite odgovor, ki velja za vas (1 = sploh ne velja; 2 = ne velja; 3 = niti ne velja niti velja; 4 = velja; 5 = popolnoma velja)

Bojim se, da se ne bom mogel/la zaposliti	1	2	3	4	5
Osamljenost	1	2	3	4	5
Pomanjkanje prostega časa	1	2	3	4	5
Strah pred neuspehom v šoli, službi, poklicu	1	2	3	4	5
Strah pred izgubo zaposlitve	1	2	3	4	5
Pomanjkanje denarja	1	2	3	4	5
Stanovanjski problem	1	2	3	4	5

20. Kje trenutno živite?

- a) Doma s starši
- b) V podnajemu
- c) V lastni nepremičnini
- d) V študentskem domu
- e) Drugo _____ (opiši)

21. S kom živite?

- a) Sam
- b) S partnerjem/partnerko
- c) S starši
- d) Drugo _____ (opiši)

Zahvaljujem se vam za vaš čas in pripravljenost za sodelovanje. Za morebitna vprašanja sem dosegljiv na e-naslovu: nejc.ojstersek@gmail.co